

Scriptie Master Film & Televisiewetenschap

Jules Spekman

0465542

Blok 4

Begeleider: Dr. Laura Copier

Tweede Lezer: Dr. Tom Vercruysse

Puur natuur of een gekunstelde werkelijkheid?

Een close reading naar de constructie van het begrip “natuur in Nederland” in de natuurdocumentaire *De Nieuwe Wildernis* (2013)

Abstract: Over de Nederlandse bluechip-natuurdocumentaire *De Nieuwe Wildernis* ontstond in 2013 de nodige controverse, omdat *De Nieuwe Wildernis* geen natuurgetrouw beeld geeft van het natuurgebied de Oostvaardersplassen en de daarbij horende problematiek. Door middel van *close reading* wordt duidelijk dat *De Nieuwe Wildernis* cinematografie inzet om dit natuurgebied groter voor te stellen dan het is en gebruikt *timelapse* om de dood op een prachtige wijze te tonen. Voice-over Harry Piekema stuurt de kijker hierin en stelt het seizoen winter voor als een ijskoud, meedogenloos en bar seizoen, waarin alleen een paar zwakke dieren de dood vinden. Diëgetisch geluid en muziek spelen in *De Nieuwe Wildernis* een begeleidende rol en verhogen de emotie bij de kijker. *De Nieuwe Wildernis* verhoogt weliswaar de natuurbeleving van de kijker en schetst daarbij een prachtig beeld van natuur in Nederland, maar moet daarvoor wel gebruik maken van een manipulatieve montage, waarbij de makers commerciële belangen van particuliere investeerders alsmede de houdbaarheid van hun product niet uit het oog verloren hebben.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Theoretisch kader	5
Casus & methode	10
De natuur gevangen in beeld: De inzet van cinematografie in <i>De Nieuwe Wildernis</i>	14
“Vrije geluiden” in <i>De Nieuwe Wildernis</i> : De werking van voice-over, diëgetisch geluid en muziek	20
De natuur in al haar “volle pracht”: De werking van montage in <i>De Nieuwe Wildernis</i>	30
Conclusie	36
Literatuurlijst	41
Internetbronnen & Media	42
Bijlage 1: Shotlijsten in excel-formaat	44

Inleiding

In 2013 verscheen de Nederlandse natuurdocumentaire *De Nieuwe Wildernis* van Mark Verkerk en Ruben Smit in de bioscoop. *De Nieuwe Wildernis* werd een succes mede door veel publiciteit op de Nederlandse televisie en het gebruik van een spectaculaire trailer. In deze trailer worden hoge verwachtingen geschapen door beeldmateriaal van vechtende dieren en dravende kuddes te tonen en de inzet van teksten als: "Ongerepte wildernis in een dichtbevolkt land". "Nederland zoals je het nooit eerder zag". "Grote natuur in een klein land". Regisseur Mark Verkerk zegt over *De Nieuwe Wildernis*:

*Wat we met dit project wilden doen, is om het bijzondere van de natuur om de hoek groots in beeld te zetten. Om te laten zien dat dit natuurgebied net zo bijzonder is als de Amazone, Yosemite National Park of de Serengeti.*¹

De makers van *De Nieuwe Wildernis* geven een representatie van wat het Nederlandse natuurgebied de Oostvaardersplassen volgens hen is, namelijk een uniek, groots en mooi natuurgebied in Nederland, dat van internationale allure is. *De Nieuwe Wildernis* gaat echter niet in op de problematiek rond het natuurgebied in de Oostvaardersplassen. Het natuurgebied is door mensen gecreëerd en er zijn geen heldere afspraken gemaakt omtrent de regulatie van het aantal dieren in het natuurgebied. De populaties aan Konikpaarden, Heckrunderen en edelherten kennen geen natuurlijke vijanden in de Oostvaardersplassen en worden hierdoor steeds groter. De 4000 tot 5000 grote grazers eten het gebied van 12 bij 5 kilometer letterlijk kaal, waardoor de diversiteit aan planten- en diersoorten afneemt.² In de winter is er door deze overbevolking van grote grazers niet voldoende voedsel beschikbaar. Door dit voedseltekort sterven er elke winter meer dan 1000 grote grazers een hongerdood.³ In *De Nieuwe Wildernis* komt deze problematiek nauwelijks aan bod.

De Nieuwe Wildernis kan geschaard worden onder het genre non-fictie documentaires, aangezien er gebruik wordt gemaakt van non-fictie beelden uit het natuurgebied de Oostvaardersplassen. Bill Nichols stelt dat non-fictie documentaires een tastbare representatie geven van de wereld waarin we wonen.⁴ Deze documentaires maken de sociale realiteit zichtbaar en hoorbaar door de selectiekeuze en arrangementen van de filmmaker.⁵ Nichols is van mening dat deze documentaires beweringen, claims en argumenten proberen te maken, die wij moeten beoordelen aan de hand van de wereld zoals

¹ Making-off *De Nieuwe Wildernis*.

² <<http://www.boerenweg.nl/algemeen/de-nieuwe-wildernis-de-waarheid-die-u-niet-mag-zien-in-de-propagandafilm-van-sbb/>>, 16 februari 2015.

³ <<http://www.nu.nl/binnenland/4002622/te-veel-grote-grazers-oostvaardersplassen.html>>, 4 maart 2015.

⁴ Nichols, Bill. *Introduction to Documentary*. Bloomington: Indiana University Press, 2001, 1.

⁵ Idem, 1&2.

we deze kennen, om na te gaan of deze juist zijn.⁶ Het argument dat *De Nieuwe Wildernis* maakt is, dat natuur in Nederland groots, mooi en ruig kan zijn.

De Nieuwe Wildernis is specifiek te plaatsen in de categorie natuurdocumentaire, dat valt onder het genre non-fictie documentaires. Derek Bousé stelt dat natuurdocumentaires een ‘wereld’ op het scherm creëren met haar eigen termen en logica zonder deze te vergelijken met onze eigen ervaring van de realiteit.⁷ Zolang dit plausibel is, kunnen we deze condities accepteren, zelfs als deze niet corresponderen met de werkelijke wereld.⁸

Er ontstond in 2013 de nodige controverse over *De Nieuwe Wildernis*, omdat het beeld dat de natuurdocumentaire schetst over de natuur in de Oostvaardersplassen niet plausibel is in de ogen van natuurkenners. De korte film *De Nieuwe Wildernis* van Sjoerd Schaper werd daarom als tegengeluid naar buiten gebracht.⁹ In *De Nieuwe Wildernis* komt een aantal natuurdeskundigen aan het woord en zij leggen uit dat het gebied overbevolkt is door grote grazers. *De Nieuwe Wildernis* laat beelden zien van stervende en verhongerende grote grazers, als het Konikpaard, Heckrund en het edelhert. Zij zijn van mening dat menselijk ingrijpen in het natuurgebied noodzakelijk is en dat *De Nieuwe Wildernis* geen informatie verschaft over deze problematiek en dus een onvolledig en onjuist beeld schetst van de natuur in dit gebied.

Meryl Aldridge en Robert Dingwall zijn van mening dat natuurdocumentaires een educatieve functie kennen, maar tegelijkertijd ook als entertainment dienen.¹⁰ Morgan Richards komt tot de conclusie dat de natuurdocumentaire en –film is getransformeerd van een herkenbaar en voorspelbaar genre naar een hybride vorm, die veel dynamischer in elkaar steekt.¹¹ De natuurdocumentaire bevindt zich in een spanningsveld, aangezien het de kijker informeert en onderwijst, maar deze informatie is wel de representatie van de makers.

De bovengenoemde controverse rondom *De Nieuwe Wildernis* past goed in het spanningsveld tussen educatie en entertainment, waarmee de natuurdocumentaire te kampen heeft. *De Nieuwe Wildernis* heeft een hoog entertainmentgehalte, omdat er schitterende beelden getoond worden en de natuurdocumentaire zeer vakkundig gemaakt is. De educatieve functie, die *De Nieuwe Wildernis* ook heeft, wordt eenzijdig gebruikt, omdat er niet ingegaan wordt op de eerder genoemde problematiek in het natuurgebied.

⁶ Idem, 2.

⁷ Bousé, Derek. *Wildlife Films*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2000, 5.

⁸ Idem.

⁹ < <http://www.boerenweg.nl/algemeen/de-nieuwe-wildernis-de-waarheid-die-u-niet-mag-zien-in-de-propagandafilm-van-sbb/>>, 16 april 2015.

¹⁰ Aldridge, Meryl. Dingwall, Robert. “Television Wildlife Programming as a Source of Popular Scientific Information: a Case Study of Evolution”. *Public Understanding of Science* (2006): 131-152, 131.

¹¹ Richards, Morgan. “The Wildlife Docusoap: a New Ethical Practice for Wildlife Documentary?” *Television and New Media* (2012): XX(X), 1-15, 11.

Wat eveneens een spanningsveld creëert, zijn de commerciële belangen die een rol spelen bij het produceren van deze natuurdocumentaire. *De Nieuwe Wildernis* is gefinancierd met 1,5 miljoen euro van particuliere investeerders, zoals Staatsbosbeheer, de Provincie Flevoland en Bever Outdoor.¹² De natuurdocumentaire is op 6 april 2015 in de Duitse bioscopen verschenen onder de naam *Die Neue Wildnis* en hieraan is een campagne gekoppeld om Duitse toeristen naar de Oostvaardersplassen in Flevoland te trekken.¹³ Deze investeerders kennen commerciële belangen en zijn gebaat bij positieve beeldvorming over het natuurgebied in de Oostvaardersplassen, omdat dit het ecotoerisme kan bevorderen. Ruben Smit, een van de twee regisseurs van *De Nieuwe Wildernis*, is sinds 2011 werkzaam voor Staatsbosbeheer als natuurfotograaf en videoblogger.¹⁴ Deze commerciële belangen mogen niet onderschat worden en zijn van invloed op hoe *De Nieuwe Wildernis* “natuur in Nederland” construeert.

Vanwege deze spanningsvelden op educatief en commercieel gebied is *De Nieuwe Wildernis* een interessante casus om te onderzoeken. Het tonen van verhongerende grote grazers, zal het ecotoerisme niet bevorderen en staat een internationaal succes in de weg. Het is daarom interessant om uit te zoeken hoe *De Nieuwe Wildernis* met het thema ‘dood’ omspringt. Er wordt een aantal stervende grote grazers, namelijk Konikpaarden en een edelhert, getoond in de natuurdocumentaire. Hoe beargumenteert *De Nieuwe Wildernis* de dood van deze dieren? Op welke wijze slagen de makers van de natuurdocumentaire erin afstand te nemen van de publieke discussie over de problematiek in het gebied? Deze vragen nodigen uit om te onderzoeken hoe *De Nieuwe Wildernis* een beeld creëert van grootse, ruige natuur in Nederland, die van internationale allure is.

De inzet hierbij is om uit te zoeken hoe er “natuur in Nederland” geconstrueerd wordt in *De Nieuwe Wildernis*. Het onderzoek zal zich richten op hoe filmische middelen als cinematografie, geluid en montage worden ingezet om dit te bewerkstelligen. Er zal getracht worden om uit te zoeken hoe *De Nieuwe Wildernis* de Oostvaardersplassen presenteert als een woest, ruig en groots natuurgebied. Hiervoor is de onderstaande onderzoeksvraag geformuleerd:

Hoe construeert *De Nieuwe Wildernis* het begrip “natuur in Nederland?”

Om deze vraag te kunnen beantwoorden worden de volgende drie deelvragen ingezet:

1. Hoe wordt de cinematografie ingezet om een ruig en groots natuurlandschap in Nederland te construeren?

¹² <<http://www.dichtbij.nl/woerden/regionaal-nieuws/artikel/3101404/ton-okkerse-we-wilden-over-de-bbc-heen.aspx>>, 28 mei 2015.

¹³ <<http://www.ookflevoland.nl/de/holland-goes-wild-de>>, 28 mei 2015.

¹⁴ <<https://oostvaardersplasseninbeeld.wordpress.com/page/2/>>, 28 mei 2015.

2. Op welke manieren wordt geluid ingezet om “natuur in Nederland” te construeren?
3. Wat is het effect van de combinatie van de cinematografie en geluid in de montage op de constructie van “natuur in Nederland”?

Door deze drie deelvragen te hanteren kan er een antwoord gegeven worden op de hoofdvraag. Zo zal er uitvoerig bestudeerd worden hoe het natuurlandschap in beeld is gebracht. Welke cinematografische keuzes zijn er gemaakt en welke shots zijn hiervoor gebruikt? Vervolgens zal de inzet van geluid onderzocht worden. Hieronder vallen de voice-over, filmmuziek en het geluid van de dieren, dat apart opgenomen is.¹⁵ De makers hebben hiervoor gekozen, omdat er in de filmopnames te veel ruis in het geluid aanwezig was. De combinatie van beeld en geluid is voor de makers van groot belang.¹⁶ Zo dient volgens hen een *close-up* van een vogel voorzien te worden van een loepzuivere opname van het geluid dat deze vogel maakt. Daarom is ervoor gekozen om het geluid apart op te nemen om zo het geluid zo goed mogelijk te ‘vangen’. In de laatste van de drie deelvragen zal de combinatie van beeld en geluid centraal staan. Hierbij wordt dus ingegaan op de montage in *De Nieuwe Wildernis*. In het volgende hoofdstuk zal er in het theoretisch kader uitgelegd worden wat natuurdocumentaire precies is en hoe dit genre werkt.

¹⁵ <<http://www.rensheijnis.com/pdf/digifotohenk.pdf>>, 16 februari 2015.

¹⁶ Idem.

Theoretisch kader

In de wetenschappelijke literatuur wordt een aantal verschillende termen gebruikt om de natuurdocumentaire te duiden. De termen natuurdocumentaire, natuurfilm en wildlifefilm worden gehanteerd en hebben betrekking op hetzelfde gegeven, namelijk een documentaire die tot stand is gekomen met beelden en geluiden uit de natuur. Om de natuurdocumentaire te kunnen duiden en te definiëren, is het noodzakelijk om na te gaan waar de natuurdocumentaire precies staat in het genre documentaire.

Bill Nichols ziet de documentaire niet als een reproductie van de werkelijkheid, maar als representatie van de wereld waarin wij leven.¹⁷ Een documentaire geeft een bepaalde kijk op de wereld om ons heen.¹⁸ Nichols stelt dat er zes modes van representatie zijn in documentaire. Hij onderscheidt de *poetic mode*, *expository mode*, *participatory mode*, *observational mode*, *reflexive mode* en de *performative mode*.¹⁹ De *expository mode* is in het kader van dit onderzoek de meeste relevante modus, aangezien deze modus de kijker direct aanspreekt met het gebruik van titels en voice-over om een argument te maken, een perspectief te belichten of geschiedenis na te vertellen.²⁰

Dat is in de natuurdocumentaire zeker het geval, aangezien dieren niet kunnen spreken en zichzelf niet kunnen representeren, stelt Brett Mills.²¹ Er is een narrator of voice-over nodig, die het dierlijk gedrag kan verklaren en uitleggen aan de kijkers, die geen experts zijn op dit gebied.²² Expository documentaires kennen hierdoor een informerend karakter, dat gebracht wordt door het gesproken woord.²³ Het beeld heeft hierbij een ondersteunende rol en wordt ingezet om datgene dat verteld wordt te illustreren.²⁴ Nichols noemt dit *evidentiary editing*, waarbij temporele en ruimtelijke continuïteit opgeofferd kunnen worden om het argument van de documentaire kracht bij te zetten.²⁵ Mills sluit zich hierbij aan en stelt dat de analyse van het beeld in natuurdocumentaires van minder belang is dan bij andere documentaires, aangezien natuurdocumentaires sterk afhankelijk zijn van een voice-over om de beelden betekenis te geven.²⁶ Expository documentaires en natuurdocumentaires geven de impressie dat ze objectief zijn en een wel overwogen argument proberen te maken.²⁷ Nichols stelt dat de voice-over boven de beelden staat en de capaciteit heeft om de acties te benoemen of te veroordelen in de getoonde wereld zonder onderdeel van die wereld te

¹⁷ Nichols, 20.

¹⁸ Idem.

¹⁹ Nichols, 99.

²⁰ Nichols, 105.

²¹ Mills, Brett, "The animals went in two by two: Heteronormativity in television wildlife documentaries." *European Journal of Cultural Studies* (2012): 16 (1), 100-114, 101.

²² Idem, 102.

²³ Nichols, 107.

²⁴ Idem.

²⁵ Idem.

²⁶ Mills, 102.

²⁷ Nichols, 107.

worden.²⁸ Natuurdocumentaires zijn dus niet objectief of waarde vrij, aangezien ze sterk afhankelijk zijn van een voice-over, die zijn of haar interpretatie van de beelden geeft. Die interpretatie heeft voor de kijker een informerend en educatief karakter.

Meryl Aldridge en Robert Dingwall stellen dat de natuurdocumentaire een belangrijk, maar ook een problematisch genre vormt, dat zich bevindt tussen educatie en entertainment.²⁹ Zij zijn van mening dat *factual entertainment* een grote groeisector is in televisieprogrammering, omdat er verschillende doelgroepen in natuurdocumentaires geïnteresseerd zijn en er om die reden hoge kijkcijfers kunnen worden behaald.³⁰ Aldridge & Dingwall zijn van mening dat het spanningsveld tussen de feitelijke informatie en entertainment een uitdaging vormt voor iedereen, die geïnteresseerd is in wetenschap, de maatschappij en wetenschappelijk onderzoek.³¹ In hun ogen is het maar de vraag of natuurdocumentaires en natuurprogrammering op televisie een geschikte bijdrage leveren aan het maatschappelijk bewustzijn over ecologische en biologische kwesties.³²

Derek Bousé sluit zich hierbij aan en stelt dat natuurdocumentaires in grote lijnen bevrijd zijn van de verantwoordelijkheid om de realiteit te tonen.³³ Hij ziet de natuurdocumentaire als een vorm van entertainment, die opereert volgens eigen codes en conventies. De fotografische beelden hoeven niet in twijfel worden getrokken, maar het is wel van belang om na te gaan hoe deze beelden in natuurdocumentaire gemanipuleerd, gedramatiseerd en gefictionaliseerd zijn.³⁴ Naar zijn mening moeten middelen als *continuity editing*, *slow motion*, *voice-over narratie* en *extreme close-ups* tot de beschikking staan van de natuurdocumentairemaker. Het is echter wel belangrijk om kritisch te reflecteren op het beeld van natuur en wilde dieren in natuurdocumentaires, dat door het gebruik van deze middelen tot stand komt.³⁵ Bousé stelt dat natuurdocumentaires en –televisieprogramma's ons toegang geven tot de wereld van de wilde dieren. Dit wordt gedaan op een artificiële en filmische wijze om zo een verhaal te kunnen vertellen, waarin wij als kijker ons emotioneel verbonden kunnen voelen met de getoonde wilde dieren.³⁶ Continuïteit in de montage is hierin van groot belang en er worden dikwijls totaal verschillende shots gemonteerd om een natuurlijk geheel te scheppen. Hiermee wordt de aandacht van de kijker gevestigd op de actie in beeld en het verhaal zelf en heeft de kijker niet door dat dit kunstmatig geconstrueerd

²⁸ Idem.

²⁹ Aldridge & Dingwall, *Television Wildlife Programming as a Source of Popular Scientific Information: a Case Study of Evolution*, 131.

³⁰ Idem, 147.

³¹ Idem, 147-148.

³² Idem, 148.

³³ Bousé, *Wildlife films*, 7.

³⁴ Idem, 8.

³⁵ Idem.

³⁶ Bousé, Derek. "False Intimacy: Close-ups and Viewer Involvement in Wildlife Film." *Visual Studies* (2003): 18 (2), 123-132, 123.

is.³⁷ Door het inzetten van de close-up wordt er valse intimiteit gecreëerd tussen het kijkerspubliek en de wilde dieren.³⁸ Door het gebruik van deze techniek ontstaan er volgens Bousé gevaarlijke resultaten waardoor er menselijke gedachten en emoties toegeschreven worden aan dieren.³⁹ Dit roept namelijk ethische vragen op over of het verantwoord is om natuur en dieren op een dergelijke manier te representeren. De close-up wordt hiervoor in natuurdocumentaires op verschillende manieren ingezet, namelijk om informatie te verschaffen over dierlijk gedrag, om een karakter van een individueel dier neer te zetten, om *point-of-view* van het dier te creëren en daarmee het narratief te ondersteunen, om antropomorfische gevoelens en emoties te tonen en tot slot om intimiteit en identificatie te creëren.⁴⁰

Bousé concludeert dat de natuurdocumentaire nauwer verwant is geworden aan populair entertainment dan aan de traditionele documentaire.⁴¹ Hij stelt zich daarom de vraag of de natuurdocumentaire wel onder het genre 'documentaire' thuishoort. Natuurfilmmakers werken in een competitieve en commerciële omgeving en hebben hun narratieve formules geperfectioneerd.⁴² Hiermee is de natuurdocumentaire in zijn optiek dichterbij het genre film komen te staan. Simon Cottle is van mening dat de veranderingen in de productie van natuurdocumentaires en natuurseries ervoor zorgen dat het genre zich evolueert, net als de natuur zelf.⁴³ Natuurdocumentaires en –series zijn commercieel gezien erg interessant, omdat ze volgens Cottle een lang *shelf life* hebben.⁴⁴ Door het onderwerp natuur en de universele aantrekkingskracht daarvan is het gemakkelijk om deze documentaires en series aan andere landen te verkopen. Zeker omdat het aanpassen van de voice-over, door ondertiteling of nasynchronisatie, geen kostbare ingreep is.

Aldridge & Dingwall hebben ook een verschuiving ontdekt in het genre en zij beschrijven dat er twee dominante categorieën bestaan in de natuurserie en –documentaire, namelijk *presenter-led* en *bluechip*.⁴⁵ De presenter-led natuurseries kennen een presentator, die centraal staat en worden met kleine budgets gemaakt. Met bluechip wordt bedoeld op grootschalige en kostbare producties, die voldoen aan specifieke kenmerken. Dit zijn het in beeld brengen van grote wilde dieren, het tonen van visuele pracht en het presenteren van een dramatische verhaallijn. Verder staan bluechip-producties bekend om de afwezigheid van

³⁷ Idem, 124.

³⁸ Idem, 123.

³⁹ Idem.

⁴⁰ Idem, 126-129.

⁴¹ Idem, 121.

⁴² Bousé, *Wildlife films*, 20.

⁴³ Cottle, Simon. "Producing nature(s): on the changing production ecology of natural history TV." *Media, Culture & Society* (2004): 26 (1), 81-101, 99.

⁴⁴ Idem, 86.

⁴⁵ Aldridge & Dingwall, *Television Wildlife Programming as a Source of Popular Scientific Information: a Case Study of Evolution*, 131.

mensen, historische referentiepunten, wetenschap en politiek.⁴⁶ Het tonen van magnifieke landschappen en groot wild staat centraal en er wordt een mate van tijdloosheid gecreëerd.⁴⁷ Daarom passen controversiële of politieke zaken en mensen niet goed in de verhaallijn en worden om deze reden achterwege gelaten.

De Nieuwe Wildernis kan gezien worden als een Nederlandse bluechip-productie, aangezien er veel nadruk gelegd wordt op het tonen van het landschap, groot wild en grote kuddes herten en paarden. Er wordt ook niet ingegaan op politieke en maatschappelijke discussies over het gebied. *De Nieuwe Wildernis* gaat niet in op de problematiek rond het structurele voedseltekort in de winter en de overbevolking van grote grazers in de Oostvaardersplassen. Tevens worden referentiepunten aan de mens achterwege gelaten. In de making-of van *De Nieuwe Wildernis* zijn vaak elektriciteitspalen, de spoorlijn en de snelweg te zien en die zijn in de natuurdocumentaire nergens te bekennen. *De Nieuwe Wildernis* is met 1,5 miljoen particulier geld gerealiseerd en dat is voor een Nederlandse natuurdocumentaire een indrukwekkend hoog budget. Dit fikse bedrag, dat door particuliere investeerders bijeen is gebracht, moet terugverdiend worden en daarom kent *De Nieuwe Wildernis* commerciële belangen. Bovendien wordt er een dramatische verhaallijn gebruikt. Bousé is van mening dat er in bluechip-producties een traditionele narratief wordt gebruikt met een typische Hollywood montagestructuur en hij is er voorstander van om het genre buiten het genre documentaire te plaatsen.⁴⁸ *De Nieuwe Wildernis* voldoet in feite aan alle kenmerken van bluechip en zal in dit onderzoek als zodanig beschouwd worden.

Het wetenschappelijk debat heeft zich de afgelopen jaren gefocust op de evolutie van de subcategorie blue-chip in de natuurdocumentaire. Aldridge & Dingwall zijn van mening dat de hoge kosten van bluechip-producties er toe leiden dat er een wijze van montage en voice-over narratie wordt gehanteerd, die de potentiële marktwaarde maximaliseert.⁴⁹ Hierdoor ontstaat er een format dat geschikt is voor een heel globaal publiek met uiteenlopende capaciteiten.⁵⁰ Aldridge & Dingwall concluderen dat het publiek om commerciële redenen geboeid moet blijven en daardoor verschuift het educatieve karakter van de natuurdocumentaire meer naar de achtergrond en komt de nadruk te liggen op entertainment en het tonen van spektakel.⁵¹ Bousé kan zich hierin vinden en merkt op dat politieke en controversiële thema's als 'doom & gloom' thema's worden gezien, die de bluechip-productie

⁴⁶ Bousé, *Wildlifefilms*, 14.

⁴⁷ Idem.

⁴⁸ Bousé, Derek. "Are Wildlife Films Really 'Nature Documentaries?'" *Critical Studies in Mass Communication* (1996): 15 (2), 116-140, 135.

⁴⁹ Aldridge & Dingwall, "Television Wildlife Programming as a Source of Popular Scientific Information: a Case Study of Evolution", 147.

⁵⁰ Aldridge, Meryl. Dingwall, Robert. "Teleology on Television?: Implicit Models of Evolution in Broadcast Wildlife and Nature Programmes". *European Journal of Communication* (2003): 435 – 455, 450.

⁵¹ Idem.

aantasten.⁵² De casus *De Nieuwe Wildernis* valt goed in dit wetenschappelijke debat te plaatsen, aangezien het politieke en controversiële thema's uit de weg gaat. *De Nieuwe Wildernis* kent bovendien commerciële belangen, waardoor er een breed publiek aangesproken moet worden en dit publiek geboeid dient te blijven. Het bespreken van een complex en gevoelig thema, kan er toe leiden dat een deel van het publiek afhaakt en daarom laat *De Nieuwe Wildernis* vooral prachtige beelden zien van natuurschoon en toont het spektakel in de vorm van grote kuddes edelherten en Konikpaarden.

Nu *De Nieuwe Wildernis* gepositioneerd is in het wetenschappelijke debat zal er in het volgende hoofdstuk meer informatie worden gegeven en besproken over de casus en de methodische aanpak.

⁵² Bousé, *Wildlife Films*, 15.

Casus & methode

De Nederlandse natuurdocumentaire *De Nieuwe Wildernis* uit 2013 is, zoals eerder genoemd is in de inleiding, de casus in dit onderzoek. De dvd-box uit 2013 wordt als onderzoeksmateriaal gebruikt en bestaat uit twee dvd's. De natuurdocumentaire zelf en een dvd met de making-of van *De Nieuwe Wildernis*, die als achtergrondinformatie gebruikt zal worden.

In deze making-of komen de makers Ruben Smit en Mark Verkerk, producenten Ton Okkerse en Lex Harding, cameramannen René Heijnen, Dick Harrewijn, Michael Sanderson, Joris van Alphen, geluidsman Henk Meeuwssen, time-lapse fotograaf Paul Klaver, componist Bob Zimmerman, muzikanten Don Diablo en Eric Vloeimans en voice-over Harry Piekema aan het woord. Dit is zeer interessant materiaal, omdat hieruit duidelijk wordt waarom er gekozen is voor Harry Piekema als voice-over en componist Bob Zimmerman komt uitgebreid aan het woord. Zimmerman legt uit waarom er zoveel aandacht is besteed aan het selecteren van de muzikanten voor de soundtrack. Verder wordt er in de making-of duidelijk hoe de cameramannen te werk zijn gegaan en welke filmtechnieken ingezet zijn. De makers en producenten vertellen uit welke overtuiging ze *De Nieuwe Wildernis* zijn gaan maken.

Craig Hight merkt op dat kijkers van extra dvd-materiaal deze achtergrondinformatie over filmproductie kunnen gebruiken om meer inzicht te krijgen in hoe een film gemaakt wordt en deze bevindingen toegevoegd kunnen worden aan de waardering voor technologische en artistieke prestaties van de makers.⁵³ Dit is een belangrijk punt om rekening mee te houden, aangezien de making-of van *De Nieuwe Wildernis* wil laten zien hoe zorgvuldig de natuurdocumentaire gemaakt is. Het bevat ook een zeer duidelijke boodschap over hoe er over het gebied gedacht wordt door de makers. De beschikbare informatie uit de making-of is dus erg waardevol, maar zal niet klakkeloos overgenomen worden en kritisch beoordeeld worden.

De Nieuwe Wildernis is het eerste deel van een drieluik van natuurdocumentaires. Er zullen nog twee delen gaan volgen, namelijk *Holland, Natuur in de Delta* in 2015 en *Waddenland, Living on the Edge* in 2017. Aan *De Nieuwe Wildernis* waren een televisieserie en een educatieproject voor basisscholen gekoppeld.⁵⁴ Er zal in dit onderzoek alleen maar ingegaan worden op *De Nieuwe Wildernis* zelf en niet op andere onderdelen van dit project.

In dit onderzoek zal er een tekstanalyse uitgevoerd worden en hiervoor zal *close reading* ingezet worden. Hierbij zullen de begrippen cinematografie, montage en geluid gebruikt worden, zoals Bordwell & Thompson deze definiëren.⁵⁵ Barry Brummett stelt dat

⁵³ Hight, Craig. "Making-of Documentaries on DVD: The Lord of the Rings Trilogy and Special Editions." *The Velvet Light Trap* (2005): 56, 4-17, 4-5.

⁵⁴ <<http://www.denieuwewildernis.nl/indexlas/>>, 19 april 2015.

⁵⁵ Bordwell, David. Thompson, Kristin. *Film Art: An Introduction*. California: Mc Graw-Hill, 2004, 229-388.

close reading een gedisciplineerde lezing is van een object om zo een dieper begrip te krijgen van de betekenissen van de tekst.⁵⁶ Er zijn volgens Brummett twee complicaties bij close reading en hierbij doelt hij op de begrippen *context* en *publiek*.⁵⁷ De historische context heeft invloed op hoe een close reader een tekst leest: Het lezen van een tekst wordt beïnvloed door sociale, politieke en actuele gebeurtenissen.⁵⁸

In deze casus heeft de huidige problematiek rond het gebied in de Oostvaardersplassen invloed op hoe de tekst gelezen zal worden. *De Nieuwe Wildernis* gaat niet expliciet in op de discussie, die er over het gebied gevoerd wordt. Zo werd er in 2010 een debat in de Tweede Kamer gevoerd over het beheer van het natuurgebied en de politieke partijen zijn ook nu nog verdeeld over het wel of niet ingrijpen in de Oostvaardersplassen.⁵⁹ Jozef Linthorst, voorzitter van Vereniging het Edelhert, is van mening dat de populaties van Heck-runderen, Konikpaarden en edelherten in het gebied teruggebracht moeten worden naar maximaal 2000 dieren, zodat er in de winter voldoende voedsel beschikbaar is om zo dierenleed onder deze grote grazers te beperken.⁶⁰ Staatsbosbeheer, beheerder van het natuurgebied van de Oostvaardersplassen, is van mening dat deze flinke populaties aan grote grazers van essentieel belang zijn om al het grasland kort te houden, zodat er ook ganzen kunnen leven in het gebied.⁶¹ Er wordt ook discussie gevoerd over het wel of niet bijvoeren en afschieten van deze dieren. Ruben Smit, een van de twee makers van *De Nieuwe Wildernis*, legt in *EenVandaag* uit dat zij weg willen van deze discussie en vooral de natuur mooi in beeld willen brengen:

*Ik vind dat veel mensen een oordeel vellen over maar één moment in de winter. Als ze hier komen en ze zien die grote kuddes in de zomer lopen, dan denken ze bij zichzelf: "Waar maken we ons nu zo druk over?" Eén zo'n moment in de winter waarop een paar dieren dood gaan, dat gebeurt overal.*⁶²

Dit citaat geeft goed weer waarom er zoveel controverse om *De Nieuwe Wildernis* is ontstaan, aangezien de natuurdocumentaire niet ingaat op de discussie over het gebied en de massale sterfte onder grote grazers in de winter. Hiermee doet Ruben Smit het lijken, alsof er maar een paar dieren sterven in de winter, terwijl er in 2013 en 2012 respectievelijk 1684 en 1481 grote grazers afgeschoten of omgekomen zijn in de Oostvaardersplassen.⁶³

⁵⁶ Brummet, Barry. *Techniques of Close Reading*. California: Sage Publications, 2010, 9.

⁵⁷ Idem, 10.

⁵⁸ Idem.

⁵⁹ <<http://www.omroepflevoland.nl/nieuws/122055/flevoland-kamer-verdeeld-over-plan-oostvaardersplassen?dossier=15>>, 27 mei 2015.

⁶⁰ <http://www.eenvandaag.nl/binnenland/54606/nieuw_drama_dreigt_in_de_oostvaardersplassen>, 27 mei 2015.

⁶¹ Idem.

⁶² <http://www.eenvandaag.nl/binnenland/42331/dit_wordt_mijn_jaar_de_nieuwe_wildernis>, 27 mei 2015.

⁶³ <<http://nos.nl/artikel/519168-grote-sterfte-oostvaardersplassen.html>>, 27 mei 2015.

Dit leverde de makers de nodige kritiek op, zoals in de inleiding al eerder benoemd is. De problematiek over de Oostvaardersplassen heeft hiermee invloed op hoe de tekst gelezen zal worden.

Een tweede complicatie is het gegeven dat de close reader er niet vanuit mag gaan dat de reading dezelfde betekenis heeft voor anderen. Deze complicaties zijn inherent aan kwalitatief onderzoek en wegen niet op tegen het grote voordeel van het gebruik van close reading. Door het inzetten van deze methode kan de tekst op een dieper niveau begrepen worden en wordt het mogelijk om parallellen, patronen en herhalingen te ontdekken in de tekst. Hiermee wordt inzichtelijk hoe het argument, dat *De Nieuwe Wildernis* wil maken, opgebouwd is en hoe het gerepresenteerd wordt.

De beperking van het huidig onderzoek is dat slechts een aantal sequenties zal worden onderzocht, omdat een close reading van de gehele natuurdocumentaire niet haalbaar is in de gestelde tijd. Er is daarom een selectie gemaakt van vijf sequenties uit *De Nieuwe Wildernis* en de keuze voor deze sequenties zal kort toegelicht worden. Deze sequenties zullen uitgewerkt worden tot gedetailleerde shotlists, waarin de volgende categorieën zijn opgenomen: tijdscode, handeling in beeld, cameravoering, voice-over, diëgetisch geluid, non-diëgetisch geluid en titels in beeld. In de analyse zullen screenshots ingezet worden om de besproken scène uit de geselecteerde sequentie te verduidelijken.

Allereerst is de beginsequentie geselecteerd, aangezien hierin het natuurgebied de Oostvaardersplassen door de voice-over en het ondersteunende beeld wordt geïntroduceerd aan de kijker. *De Nieuwe Wildernis* begint in de lente en dat is een belangrijk vertrekpunt voor het argument, dat de natuurdocumentaire wil maken. De lente is volgens *De Nieuwe Wildernis* een nieuw begin, waarin het wiel van het leven weer op volle toeren draait. Ook de eindsequentie speelt zich af in de lente, aangezien de natuur in de Oostvaardersplassen vier seizoenen lang in beeld is gebracht. Aan het einde van de eindsequentie worden feiten over het natuurgebied gepresenteerd om zo het argument van de natuurdocumentaire extra kracht bij te zetten. Dit valt te plaatsen onder het concept *evidentiary editing* van Bill Nichols.⁶⁴ De openings- en eindsequentie staan in relatie tot elkaar en dienen daarom allebei geanalyseerd te worden.

Als derde sequentie is de jachtsequentie van de vos gekozen, omdat deze sequentie van groot belang is voor hoe *De Nieuwe Wildernis* “natuur in Nederland” construeert. De vos wordt neergezet als het dominante roofdier in de Oostvaardersplassen en het is interessant om uit te zoeken hoe dit precies gedaan wordt.

Als vierde sequentie is de sequentie met de storm geselecteerd, omdat in dit deel van de documentaire de woeste kant van het natuurgebied benadrukt wordt door de makers. Tot

⁶⁴ Nichols, 107.

slot is de wintersequentie geselecteerd, omdat hierin de ontberingen van de winter genoemd en getoond worden. *De Nieuwe Wildernis* wil ons laten zien dat de winter hard en meedogenloos is en dat dit de reden is dat zwakke dieren het niet redden en sterven. De storm- en wintersequentie laten de kijker zien hoe woest, hard en meedogenloos “natuur in Nederland” kan zijn. Daarom is het relevant om deze sequenties te analyseren om inzicht te krijgen in hoe dit precies gedaan wordt. Er zijn andere sequenties, die hierin ook inzicht geven, zoals bijvoorbeeld de sequentie met de stervende aalscholvers. Voor deze sequentie is echter niet gekozen, omdat deze sequentie zich specifiek richt op de aalscholvers. In de winter- en stormsequenties worden meer dieren getoond en komt het landschap vaker in beeld. De vijf geselecteerde sequenties geven inzicht in hoe *De Nieuwe Wildernis* “natuur in Nederland” construeert. In deze geselecteerde sequenties komen onderwerpen aan bod als voortplanting, jacht, leven en dood, storm en de seizoenen winter en lente, die allebei een prominente rol spelen in deze natuurdocumentaire.

Deze vijf sequenties zullen geanalyseerd worden door middel van close reading en er zal onderzocht worden hoe de filmische middelen cinematografie, geluid en montage ingezet worden om een “natuur in Nederland” te construeren. In het volgende hoofdstuk zal de werking van de cinematografie op deze constructie besproken worden.

De natuur gevangen in beeld: De inzet van cinematografie in *De Nieuwe Wildernis*

In dit hoofdstuk ligt de focus in de analyse op de cinematografische keuzes, die er gemaakt zijn in *De Nieuwe Wildernis*. Daarbij wordt de onderstaande deelvraag gehanteerd:

Hoe wordt de cinematografie ingezet om een ruig en groots natuurlandschap in Nederland te construeren?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden wordt in dit deel van de analyse onderzocht hoe *De Nieuwe Wildernis* het natuurgebied en de dieren van de Oostvaardersplassen in beeld brengt. Hiermee wordt inzichtelijk hoe de makers van deze natuurdocumentaire het natuurgebied willen laten zien. Logischerwijs zal er in de analyse gestart worden met de openingssequentie, aangezien dit het startpunt is van *De Nieuwe Wildernis*. Het natuurgebied wordt hier voor het eerst aan de kijker gepresenteerd en het argument, dat de natuurdocumentaire wil maken, wordt hierin opgezet.

De Nieuwe Wildernis start met het tonen van de namen van de producenten (Dutch Film Works, Bever, EMS Films & Vara) en de makers Mark Verkerk en Ruben Smit. Dit wordt getoond op een zwarte achtergrond en hierbij wordt driemaal een fade-in en fade-out ingezet. Hierna volgt een longshot van een boom met op de achtergrond een veranderende wolkenlucht. Er wordt een citaat uit een gedicht van de dichteres Henriëtte Roland Holst in beeld gebracht⁶⁵:

De stilte van de natuur kent vele geluiden.

Dit citaat wordt niet zonder reden getoond. Het gedicht gaat over het gegeven dat mensen, die in de stad leven, de geluiden en schoonheid van de natuur niet kennen. *De Nieuwe Wildernis* wil de Nederlander laten zien hoe mooi en bijzonder de natuur in eigen land kan zijn. Dit shot duurt maar liefst 32 seconden, er is dus sprake van een longtake. In deze longtake wordt gebruik gemaakt van *timelapse* om het doorbreken van de zon weer te geven. De warmte van het licht van de zon speelt een belangrijke rol in de constructie van *De Nieuwe Wildernis*. De voice-over zegt hierover:

Het licht kondigt een nieuwe lente aan.

Hierna volgen beweeglijke beelden van waterinsecten en hiervoor worden *zoom-in*, *pan* en *tilt* ingezet. Er is gekozen voor een laag cameraperspectief waarin het licht van de zon door het water heen te zien is. Hiermee legt *De Nieuwe Wildernis* een link tussen de komst van het licht en het op gang komen van het leven onder water. De voice-over voegt hieraan toe:

⁶⁵ <<http://www.gedichten.nl/nedemap/poezie/poezie/159051.html>>, 15 april 2015.

Onder water begint het wiel van het leven weer te draaien.

De camerabewegingen in de shots met de waterinsecten moeten het gevoel van het op gang komen van al het onderwaterleven versterken. Tevens wordt er camerabeweging in de vorm van een *tilt* gebruikt om de aanwezigheid van de zon te tonen. Hierna volgen een aantal *medium longshots* van een paartje futen, een zwemmend edelhert en een groep Konikpaarden in de mist. Deze beelden doen on-Nederlands aan, omdat de mist in de shots een mystiek effect heeft, zoals in onderstaande afbeelding te zien is.

Afbeelding 1: Een zwemmend edelhert in de mist.

Dit wordt gevolgd door medium longshots van ganzen, futen en waterhoenders, die zich bezig houden met paringsgedrag in het water. Dit moet het argument kracht bij zetten dat met de komst van het licht het wiel van het leven weer gaat draaien, aangezien deze watervogels zich bezighouden met voortplantingsgedrag. Hierna worden medium longshots getoond van een vliegende buizerd en dit wordt gevolgd door een *craneshot* waarbij er een camerabeweging vanaf het moeras naar het land wordt gemaakt. In dit longshot wordt de suggestie gewekt dat het natuurgebied erg groot is, aangezien de camera zich vrij dicht op het moeras bevindt en daarna lichtelijk uitzoomt en naar boven beweegt. Daarna volgt een *extreme longshot* dat vanuit de lucht gefilmd is van de grasvlakte waarop een grote kudde Konikpaarden zich voortbeweegt. Het focussen op grote groepen wild is een van de specifieke kenmerken van de categorie bluechip. Dit *craneshot*, dat met een drone gemaakt is, wekt de illusie dat het grasgebied oneindig is en focust op de grootte van de kudde paarden.

Afbeelding 2: Een grote kudde Konikpaarden vanuit de lucht gefilmd.

De camera bevindt zich niet heel hoog boven het oppervlak en er wordt een relatief klein kader gebruikt. Hierdoor ontstaat er een beeld waarin de natuur erg wijds en groot lijkt. Maker Ruben Smit zegt hier het volgende over:

Of je nu in de Amazone of in de Serengeti loopt, tussen duizend buffels of hier in de Oostvaardersplassen tussen duizend Konnikpaarden. Als ik me ontzettend klein voel, dan vind ik het echte natuur. Dat zijn heel erg persoonlijke gevoelens. Dat er discussie is over hoe groot het gebied moet zijn en de invloed van de mens, die zul je altijd hebben. Het is heel moeilijk om te zeggen 'pure natuur', overal zit die mens wel ergens in⁶⁶.

Door de inzet van dit *craneshot* wordt er een beeld gecreëerd, dat volgens maker Ruben Smit het effect heeft dat je jezelf ontzettend klein voelt en dat versterkt volgens hem het gevoel van echte natuur.

Vervolgens worden er vechtende Heckrunderen en Konikpaarden getoond, waarmee geïllustreerd wordt hoe woest en ruig de natuur in de Oostvaardersplassen is. Hierna volgen een groot aantal close-ups van een vos, jonge vos, gans, Konikpaarden, buizerd, edelhert, ijsvogel en strontvlieg. Deze close-ups worden ingezet om de kijker bekend te maken met deze dieren, zodat zij later in *De Nieuwe Wildernis* geïdentificeerd kunnen worden en er intimiteit gecreëerd kan worden tussen kijker en deze dieren.⁶⁷ De dieren worden door de voice-over zelfs 'onze burens' genoemd en *De Nieuwe Wildernis* wil dat we onze burens leren kennen. Een aantal van deze dieren zal een prominente rol spelen in de natuurdocumentaire. Kort hierop volgt het eindshot van de openingssequentie. In dit longshot zien we ganzen overvliegen en in de verte zijn Konikpaarden te zien. De titel *De Nieuwe Wildernis* verschijnt door middel van een *fade-in* in beeld.

De Nieuwe Wildernis heeft kort laten zien hoe woest het leven voor de runderen en paarden in de Oostvaardersplassen er aan toe gaat in de onderlinge gevechten en heeft de illusie gewekt dat het gebied erg groot is. Deze twee constateringingen gaan ook op voor de

⁶⁶ <http://www.eenvandaag.nl/binnenland/42331/dit_wordt_mijn_jaar_de_nieuwe_wildernis>, 28 mei 2015.

⁶⁷ Bousé, *False Intimacy*, 129.

storm- en wintersequenties. In de stormsequentie worden onrustige, steigerende en galopperende Konikpaarden getoond. We zien een grote kudde paarden en herten onrustig over de vlakke rennen. Een medium longshot van een onrustig paard dat een ander paard trapt, zet het argument dat het leven in de Oostvaardersplassen ruig en zwaar is, extra kracht bij. In deze sequentie worden verder shots gebruikt van zwanen, die het kolkende water moeten trotseren en een vlinder, die in de regen probeert weg te vliegen. Zowel bij de shots met de zwanen, vlinder en paarden in de regen, wordt de close-up gebruikt om te laten zien hoe zwaar het leven van deze dieren in de Oostvaardersplassen kan zijn. Dit zorgt ervoor dat de kijker zich kan inleven in deze dieren en zorgt voor verbondenheid en intimiteit.⁶⁸

In de wintersequentie wordt ook een aantal keer een close-up ingezet om aan te tonen hoe zwaar de ontberingen voor de dieren zijn. Door de Konikpaarden in de sneeuw te laten zien, hierna een close-up van de sneeuw op hun manen te tonen en daarna het gezicht van het paard in beeld te brengen, wordt het voor de kijker mogelijk om mee te leven met de dieren. Dit laat zien wat de kracht van montage is, maar het besneeuwde gezicht van het paard laat ook zien wat het paard moet voelen en doormaken.⁶⁹ Praktisch iedere Nederlandse kijker zal wel eens aan den lijve ondervonden hebben hoe het is om regen, wind en sneeuw te moeten trotseren. Balázs noemt dit een creatief instrument van *visueel antropomorfisme*, waarmee zij doelt op close-ups van het gezicht waarmee menselijke expressies geprojecteerd worden op niet menselijke wezens.⁷⁰ Ruben Smit voegt hier in de making-of het volgende commentaar aan toe:

Er is veel gewerkt met extreme close-ups van ogen, oren omdat dit een reflectie van de ziel van de dieren is. In combinatie met de wide shots lijkt het alsof je er zelf bij bent.

De Nieuwe Wildernis gebruikt deze close-ups om ons te laten zien hoe zwaar de ontberingen van de dieren zijn en probeert de kijker dit te laten voelen.

De close-up wordt ook ingezet in de scène, waarin het oog bevriest van een stervend edelhert in de wintersequentie, zoals in de drie afbeeldingen op de volgende pagina te zien is.

⁶⁸ Idem.

⁶⁹ Idem, 128.

⁷⁰ Balázs, Beacutela. *Theory of the Film*. New York: Dover, 1970, 60.

Afbeelding 3: Een vrouwelijk edelhert heeft een plek opgezocht om te sterven.

Afbeelding 4: Close-up met gebruik van timelapse van het oog van het edelhert.

Afbeelding 5: Close-up van het bevroren oog van het dode edelhert.

Maker Ruben Smit vertelt in de making-of het volgende over deze scène:

Je ziet de ziel uit het lijf wegtrekken. Bizar mooi. Je ziet hoe mooi de dood kan zijn. Het heeft ook iets vredigs. De angst om dood te laten zien in de film, kunnen we zo op een mooie manier laten zien.

Het citaat van Ruben Smit geeft een goed inzicht in waarom er gekozen is om dit beeld te gebruiken. Er kan gesteld worden dat deze cinematografische vondst een passende mogelijkheid is voor de makers om de dood te tonen in *De Nieuwe Wildernis*. Smit geeft aan dat er angst bestond bij de makers om de dood te laten zien. Door de inzet van *timelapse* wordt het proces van sterven op een rustige en mooie manier in beeld gebracht. De beelden worden ondersteund door vredige muziek, waarin het timbre van de viool en triangel een rustgevend effect creëren. De voice-over heeft voorafgaande aan deze scene uitgelegd dat sommige dieren aanvoelen dat ze de ontberingen van de winter niet zullen doorstaan en een plek op gaan zoeken om te sterven. Hiermee kan *De Nieuwe Wildernis* het problematische gegeven van het tonen van de dood oplossen door de inzet van *timelapse*. Deze scène is dus essentieel voor de kwestie 'leven en dood'. Door de inzet van cinematografie kan de

dood van een grote grazer op een mooie manier in beeld worden gebracht. Hiermee kan de aandacht verlegd worden van de problematiek en discussie rond het structurele voedseltekort voor de grote grazers in de winter.

Nu er in dit hoofdstuk nader ingegaan is op de cinematografie kunnen er een aantal zaken geconstateerd worden. In de storm- en wintersequenties worden medium shots en medium longshots gebruikt om de grootsheid van het natuurgebied te tonen. Opvallend hierbij is dat er in deze shots gebruik wordt gemaakt van een laag cameraperspectief, zodat het landschap groter lijkt te zijn dan het daadwerkelijk is. Tevens is er in deze shots een zeer langzame pan-beweging aanwezig waardoor een bepaalde mate van oneindigheid wordt gecreëerd. Bij een keuze voor een snellere camerabeweging of een hoger camerastandpunt zou eerder zichtbaar worden dat er een snelweg en spoorlijn door het gebied lopen. Dat wordt door deze keuzes achterwege gelaten en hierdoor wordt het gebied groter gemaakt dan het is. Door te focussen op grote van de kudde Konikpaarden, wordt er een effect gecreëerd waarin de kijker zich klein voelt en volgens Ruben Smit ontstaat daardoor 'echte natuur'. Door het tonen van vechtende, onrustige en galopperende dieren en de ontberingen in de storm en in de winter waar zij mee te maken krijgen, wordt het gebied als ruig neergezet door *De Nieuwe Wildernis*. Het inzetten van close-ups zorgt ervoor dat de kijker zich emotioneel verbonden kan voelen met het getoonde dier.⁷¹ De kijker wordt door de close-up gedwongen om naar een bepaald dier te kijken en hierdoor kunnen er emoties opgeroepen worden. De inzet van *timelapse* in de scène met het stervende hert geeft *De Nieuwe Wildernis* de mogelijkheid om het thema 'dood' op een prachtige manier te tonen. Op deze wijze construeert *De Nieuwe Wildernis* door middel van cinematografie een woest, ruig en groots natuurlandschap in Nederland, waarin de dood ook mooi kan zijn. *De Nieuwe Wildernis* wil de Oostvaardersplassen neerzetten als een ruig en woest natuurgebied, omdat dit de reden is dat er dieren sterven in het gebied.

Nu deze eerste deelvraag beantwoord is, zal er in het volgende hoofdstuk van de analyse nader ingegaan worden op het gebruik van geluid in *De Nieuwe Wildernis*.

⁷¹ Bousé, *False intimacy*, 123.

“Vrije geluiden” in *De Nieuwe Wildernis*: De werking van voice-over,

diëgetisch geluid en muziek

In het vorige hoofdstuk is onderzocht hoe de cinematografie is ingezet om een ruig en groots natuurlandschap in Nederland te construeren. Nu zal er nader ingegaan worden op de werking van geluid op de constructie van “natuur in Nederland”. Hiervoor zal de onderstaande deelvraag gehanteerd worden:

Op welke manieren wordt geluid ingezet om “natuur in Nederland” te construeren?

Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden zal er een onderscheid gemaakt worden in het soort geluid, namelijk voice-over geluid, diëgetisch geluid en muziek als non-diëgetisch geluid. Allereerst zal het geluid van de voice-over behandeld worden.

Voice-over

Het geluid van de voice-over van natuurdocumentaires is van ontzettend groot belang, aangezien dieren zichzelf niet kunnen representeren en dus hun gedrag niet kunnen uitleggen aan de kijker.⁷² De voice-over legt het gedrag van de dieren uit en geeft de beelden betekenis. Het beeld heeft hierin een ondersteunende rol en de kijker is sterk afhankelijk van de voice-over, die zijn interpretatie van de beelden geeft. De informatie van de voice-over heeft voor de kijker een informerend karakter, maar deze informatie is gekleurd door de woordkeuzes van de voice-over, die als alwetende verteller optreedt in de natuurdocumentaire.

De voice-over in *De Nieuwe Wildernis* is Harry Piekema en hij fungeert in *De Nieuwe Wildernis* als een intermediair tussen de dieren en de kijker. Piekema was de afgelopen tien jaar te zien in de reclames van Albert Heijn als supermarktmanager.⁷³ Producent Ton Okkerse licht de keuze voor Harry Piekema als voice-over toe in de making-of van *De Nieuwe Wildernis*:

De verteller moet natuurgetrouw inspreken. Piekema is een geweldige verteller en ik weet zeker dat iedereen hem kent. Hij heeft een Hollandse stem, die ik geloof.

Het feit dat de stem van Harry Piekema bij het Nederlandse publiek bekend is, is voor de makers van *De Nieuwe Wildernis* een belangrijke reden geweest om voor hem te kiezen als voice-over. Piekema heeft een betrouwbare en geloofwaardige stem, die zich goed leent om de teksten in te spreken, die door cabaretier Hans Dorresteyn geschreven zijn. Er is voor Dorresteyn gekozen, omdat hij een droog gevoel voor humor heeft. Een geloofwaardige en

⁷² Mills, 101-102.

⁷³ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Harry_Piekema>, 28 mei 2015.

prettige stem als die van Harry Piekema maakt het mogelijk dat grappige, dramatische en laconieke teksten van Dorresteyn geaccepteerd kunnen worden door het publiek.

In de openingssequentie vertelt de voice-over dat met de komst van de lente het wiel van het leven weer op gang komt. Er wordt uitgelegd dat de dieren, die onze burens zijn, in de Oostvaardersplassen vier seizoenen lang gevolgd zullen worden. Daar voegt de voice-over aan toe dat dit het land is, dat je nooit eerder zag. Hiermee maakt *De Nieuwe Wildernis* in de openingssequentie een tweetal beloftes, namelijk dat het kijkerspubliek 'hun burens' gaat leren kennen en dat zij Nederland zullen gaan zien en beleven, zoals ze dit nog nooit eerder hebben gedaan. Hierna wordt er door de voice-over een korte introductie over het gebied gegeven, waarbij *De Nieuwe Wildernis* eigenlijk direct stelling neemt in de problematiek rond het voedseltekort in de winter. De voice-over vertelt ons het volgende:

Hier gelden alleen de wetten van de natuur. Die gaan over het recht van de sterkste, over samenwerken & rivaliteit. Over leven en laten leven.

In het begin van de eerste akte, waarin de Konikpaarden de hoofdrol spelen en het zwarte veulen als hoofdprotagonist wordt geïntroduceerd, voegt de voice-over daar nog het volgende aan toe:

In de winter verliezen de Konikpaarden veel gewicht. Nu het gras mals en voedselrijk is, moet iedereen volop grazen om weer aan te sterken.

De voice-over legt hiermee uit hoe "natuur in Nederland" werkt in de Oostvaardersplassen. Dit wordt helemaal duidelijk als er nader gekeken wordt naar het voice-over geluid in het begin van de eindsequentie, waarin het einde van het winterseizoen in beeld wordt gebracht. Hierin zegt de voice-over het volgende:

*Je kunt nu eten wat je wilt.
De voedingswaarde is minimaal & je verbruikt meer vet dan je aanmaakt.
Wat je er in de zomer hebt aan gegeten, bepaalt wat je in de winter kunt verliezen.
Moeders melk is op. Met de komst van een heldere bitterkoude nacht nadert ook het einde.*

Hiermee neemt *De Nieuwe Wildernis* duidelijk stelling in het debat rondom het voedseltekort in de winter in de Oostvaardersplassen. *De Nieuwe Wildernis* argumenteert hier dat alleen de sterkste dieren, die in de zomer voldoende gras hebben gegeten, de strenge winter zullen overleven. De voice-over maakt hiermee duidelijk dat het zwarte veulen in de zomer te weinig gras heeft gegeten. Het veulen is daardoor niet opgewassen tegen de strenge winter

en de aanstaande heldere bitterkoude nacht zal het veulen fataal gaan worden. Door het close in beeld brengen van de dood van het zwarte veulen wordt de indruk gewekt dat het slechts om enkele dieren gaat, terwijl de cijfers anders spreken. De informatie van de voice-over is niet objectief, aangezien hij een weloverwogen argument probeert te maken.⁷⁴ *De Nieuwe Wildernis* gaat hier de discussie over het structurele voedseltekort voor de grote grazers uit de weg.⁷⁵ In plaats daarvan kiest *De Nieuwe Wildernis* ervoor om een constructie te maken van “natuur in Nederland”, die keihard is en waarin alleen de sterkste dieren het redden. Dit wordt verder inzichtelijk als de woordkeuzes van de voice-over worden bestudeerd uit de wintersequentie. Daarin wordt duidelijk hoe *De Nieuwe Wildernis* tegen het seizoen winter aankijkt en hoe hiervoor het geluid van de voice-over wordt ingezet:

*De winter is meedogenloos. Het vriest, er waait een harde poolwind, het sneeuwt.
Het is de voorbode van een periode van Siberische kou.
Overal ligt de dood op de loer. Water bevriest nu razendsnel & is gevaarlijk.*

Met name de woordkeuzes van de voice-over met betrekking tot “een harde poolwind” en “een periode van Siberische kou” suggereren dat de winter een meedogenloos en ijskoud seizoen is, terwijl hier wel gesproken wordt over Nederland. Als de winter in Nederland daadwerkelijk zo koud en Siberisch zou aandoen, dan zou er jaarlijks een Elfstedentocht gereden kunnen worden. *De Nieuwe Wildernis* wil ons een beeld voorschotelen van een barre winter, die de reden is waarom veel dieren het niet redden. De voice-over, die als alwetende verteller optreedt, vertelt de kijker dat de dieren zelf weten of ze deze harde winter zullen overleven:

*Sommige dieren kunnen de zware ontberingen van de winter niet aan.
Met de grote wijsheid van hun instinct voelen ze dat ze het voorjaar niet zullen halen.*

In *De Nieuwe Wildernis* worden de dood van een drietal grote grazers getoond, namelijk van een edelhert, het jonge zwarte veulen en een volwassen Konikpaard. De voice-over informeert de kijker over het feit dat deze dieren te weinig gras hebben gegeten in de zomer en daardoor de zware ontberingen van de winter niet aan kunnen. Om deze constructie van ijskoude, Siberische winter kracht bij te zetten, worden in de winter- en sneeuwsequenties ook harde windgeluiden ingezet.

Dankzij het geluid van de voice-over wordt ook duidelijk dat de dieren over een ‘grote

⁷⁴ Nichols, 107.

⁷⁵ <<http://nos.nl/artikel/519168-grote-sterfte-oostvaardersplassen.html>>, 16 april 2015.

wijsheid' beschikken en instinctief bepaalde zaken kunnen aanvoelen, zoals het onderstaande citaat uit de stormsequentie:

Als je voor het eerst donder & bliksem meemaakt, dan is dat behoorlijk eng.

Ook Konikpaarden weten dat je niet onder een boom moet schuilen als het onweert.

Hiermee dicht de voice-over Konikpaarden menselijke kennis toe, aangezien ook zij weten dat je niet onder een boom moet schuilen bij onweer. Met dit soort voice-over commentaar probeert *De Nieuwe Wildernis* de kijkers dichterbij de dieren, die hun burens zijn, te brengen. Door de Konikpaarden in een aantal close-ups te tonen, terwijl ze in het open veld in de stromende regen staan, wordt er valse intimiteit gecreëerd.⁷⁶ De kijker weet inmiddels door de informatie van de voice-over dat ook Konikpaarden weten dat je tijdens onweersbuien niet onder een boom moet gaan schuilen. Door de close-ups van de natgeregende gezichten van de paarden, wordt de kijker haast gedwongen om mee te voelen met de paarden.

Er kan geconcludeerd worden dat de voice-over zeer sturend is en dit effect mag niet onderschat worden. De kijker is afhankelijk van de woordkeuzes van de voice-over en begrijpt de beelden door de interpretatie van de voice-over. In *De Nieuwe Wildernis* argumenteert Harry Piekema als voice-over dat "natuur in Nederland" hard kan zijn en dat de winter een meedogenloos seizoen is. *De Nieuwe Wildernis* kiest er voor om de strenge winter op te voeren als reden dat een aantal dieren het niet redden, terwijl deze kwestie anders in elkaar steekt. De Nederlandse winters zijn niet zo koud en zwaar als voorgesteld wordt in *De Nieuwe Wildernis*.

Nu zal er nader ingegaan worden op het diëgetisch geluid en de functie daarvan op de constructie van "natuur in Nederland".

Diëgetisch geluid

Met diëgetisch geluid wordt bedoeld op al het geluid dat een bron heeft in de verhaalwereld.⁷⁷ Hieronder valt dus al het geluid dat thuis hoort in het natuurgebied van de Oostvaardersplassen. Het geluid van de wind, regen, onweer, stromend water en het geluid van de dieren zelf valt onder het diëgetisch geluid in *De Nieuwe Wildernis*.

Er kan opgemerkt worden dat al het geluid van dieren in *De Nieuwe Wildernis* apart opgenomen is.⁷⁸ Zo wordt het geluid van de dieren apart opgenomen om dat later weer bij het beeld te voegen. Hiervoor is gekozen, vanwege het feit dat langs de

⁷⁶ Bousé, *False intimacy*, 123.

⁷⁷ Bordwell & Thompson, 366.

⁷⁸ <<http://www.rensheijnis.com/pdf/digifotohenk.pdf>>, 16 februari 2015.

Oostvaardersplassen de A6-snelweg loopt, er een spoorlijn ligt tussen Almere en Lelystad en er door het luchtruim af en aan wordt gevlogen van en naar Schiphol.⁷⁹ De geluidsman Henk Meeuwssen van *De Nieuwe Wildernis* heeft het dierengeluid optimaal kunnen opnemen, omdat er gewerkt kon worden met verstopte microfoons.⁸⁰ Dit maakt het mogelijk om het geluid van heel dichtbij op te nemen, waardoor er loepzuivere opnames verkregen worden. Deze keuze, die heel normaal is bij het maken van natuurdocumentaires, verhoogt de beleving van “natuur in Nederland” bij de kijker, omdat zo de juiste sfeer bij een specifiek dier opgeroepen kan worden.

Er kan verder opgemerkt worden dat er veel gebruik gemaakt wordt van diëgetisch geluid, dat niet afkomstig is van de dieren zelf. Dit geluid is kunstmatig opgenomen door de makers van *De Nieuwe Wildernis*. Een mooi voorbeeld hiervan is het geluid dat te horen is als een Konikpaard een ander paard trapt in de stormsequentie. Er is een zuiver geluid te horen als de trap op het lichaam van het paard terechtkomt, terwijl de camera dit van een grote afstand filmt. Dit geluid kan nooit live opgenomen zijn en wordt ingezet om de onrust van de paarden in de storm en de hardheid van de Oostvaardersplassen kracht bij te zetten. Dit middel wordt vaker ingezet en zien we ook terug bij het uitglijdende paard op het ijs. Hier is een helder geluid te horen van het glijden en het kraken van het ijs, terwijl ook hier de camera op grote afstand is. In de wintersequentie is het gestrompel van de Konikpaarden luid en helder te horen, maar de paarden worden in een aantal longshots vanaf ruime afstand in beeld gebracht.

Helemaal exemplarisch is het feit dat het geluid van de strontvliegen opgenomen is door het Dario Fo Theaterkoor, omdat strontvliegen nu eenmaal nauwelijks tot geen geluid maken.⁸¹ Componist Bob Zimmerman licht dit als volgt toe:

*We hebben het Dario Fo Koor omgebouwd tot strontvliegen. Dit is een artistiek artefact, soort van stilering, een muzikaal item. Alle biologen zouden er over vallen als er geluid van andere vliegen gebruikt zou worden.*⁸²

De scène met de strontvliegen is een belangrijke scène voor *De Nieuwe Wildernis*, aangezien de natuurdocumentaire graag wil laten zien dat de natuur in de Oostvaardersplassen op zichzelf staat en dat alle dieren en planten in dit gebied met elkaar verbonden zijn. In deze scène wordt getoond hoe de Konikpaarden, strontvliegen en de zilveren kwikstaart-vogel van elkaar afhankelijk zijn.

⁷⁹ Idem.

⁸⁰ Idem.

⁸¹ Making-off *De Nieuwe Wildernis*.

⁸² Idem.

Afbeelding 6: Strontvliegen op paardenmest met op de achtergrond Konikpaarden en zilveren kwistaarten.

De strontvliegen kunnen alleen in beeld worden gebracht door een highspeedcamera dicht op de stronthopen te plaatsen. De beelden worden vertraagd getoond, omdat de strontvliegen erg klein en snel zijn. Deze beelden hebben in de ogen van de makers geluid nodig en daarom is ervoor gekozen om dit geluid te ensceneren door het Dario Fo Theaterkoor te laten zoemen als strontvliegen. Componist Zimmerman noemt dit een muzikaal item, terwijl het in *De Nieuwe Wildernis* als diëgetisch geluid functioneert.

In de storm- en wintersequenties wordt er diëgetisch geluid ingezet om de onrust in de storm en de guurheid van de winter te illustreren. Tijdens de stormsequentie is er continu geluid te horen van briesende, stampende en hinnikende paarden. Dit creëert een onrustige sfeer, die de naderende komst van het onheilspellende onweer moet inluiden en versterken. In de wintersequentie is er in bijna de gehele sequentie hard geluid van de wind te horen. Dit wordt ingezet om de winter nog kouder en guurder te doen lijken, dan deze al wordt geconstrueerd door het beeld en de voice-over. Er wordt dus diëgetisch geluid gebruikt in *De Nieuwe Wildernis* om de “natuur in Nederland” extra guur en hard te laten lijken. Bovendien wordt het geluid ingezet om een bepaalde sfeer te creëren, die op zijn beurt weer bijdraagt aan de constructie van “natuur in Nederland”. *De Nieuwe Wildernis* deinst er niet voor terug om geluid toe te voegen of geluid na te maken van strontvliegen. Dit wordt gedaan om het dramatisch effect te verhogen van de gebruikte beelden.

Tot slot zal er onderzocht worden wat de functie van de muziek op deze constructie is.

Muziek

Muziek valt onder het non- diëgetisch geluid, aangezien dit geluid geen bron heeft in de verhaalwereld.⁸³ De muziek heeft een belangrijke functie in hoe beelden begrepen en geïnterpreteerd worden. Hiermee kan muziek een bepaalde emotie oproepen of versterken. Het begrip timbre of klankkleur maakt het mogelijk om het 'gevoel' van een geluid te beschrijven.⁸⁴ Componist Bob Zimmerman heeft alle instrumentale nummers van de soundtrack van *De Nieuwe Wildernis* gecomponeerd. Het timbre is hierin voor Zimmerman erg belangrijk geweest in het arrangeren van de filmmuziek, zoals uit onderstaand citaat valt op te maken:

*Muziek moet ambiance creëren. Muziek en beeld moeten in balans zijn. Welke instrumentale kleuren matchen met de dieren? Hoe klinkt een Heckrund? En hoe klinkt een gans? Muziek moet publiek engageren met beeld, zonder dat het sentimenteel wordt. De muziek moet niet vertellen wat je moet voelen, maar moet je helpen met wat je voelt.*⁸⁵

Zimmerman legt uit dat de muziek je als kijker moet helpen bij wat je voelt en dit is in de openingssequentie goed te merken. Deze sequentie start met het instrumentale nummer *De Dans van het Leven* uitgevoerd door het Metropole Orkest en het Calefax Rietkwintet. De openingssequentie laat het op gang komen van de natuur in de Oostvaardersplassen zien. Dit wordt ondersteund door het geluid van getrommel op pauken, die een hartslag voor moeten stellen. Deze hartslag staat symbool voor het leven in *De Nieuwe Wildernis*. De muziek is rustig en bouwt pas op na het laatste deel van de openingssequentie. Pas nadat de voice-over de belofte heeft gedaan dat Nederland getoond gaat worden, zoals de kijker het nog nooit zag, wordt de muziek bombastisch met strijkers, blazers en pauken. Er wordt naar een hoogtepunt toegewerkt en dat is het in beeld brengen van de titel *De Nieuwe Wildernis* en is tevens het einde van de openingssequentie.

Producent Ton Okkerse legt in de making-of uit waarom er heel bewust gekozen is voor het Metropole Orkest:

*Het Metropole orkest is heel internationaal & ook heel nationaal tegelijkertijd. Dat moet de film ook zijn.*⁸⁶

⁸³ Bordwell & Thompson, 375.

⁸⁴ Idem, 351.

⁸⁵ Making-of *De Nieuwe Wildernis*.

⁸⁶ Idem.

De keuze voor dit orkest komt overeen met wat de makers met *De Nieuwe Wildernis* voor ogen hebben, aangezien ze een oer-Hollandse natuurdocumentaire willen maken met internationale allure. Ook de keuze voor het Calefax Rietkwintet is heel bewust gemaakt, legt componist Bob Zimmerman uit:

*Riet is riet en dat voel je. Geluid past bij rietvogels, associatie van hun klank werkt uitzonderlijk mooi bij deze plekken, waar watervogels in beeld komen. Je ziet riet en je hoort riet.*⁸⁷

In de jachtsequentie wordt het instrumentale nummer *De Jacht van de Vos* uitgevoerd door het Metropole Orkest en het Calefax Rietkwintet ingezet, zodra de vos onder een boomstronk vandaan is gekropen. Dit nummer start met een aanzwellend geluid gevolgd door rietblazers, zoals fagot en klarinet. Deze rietblazers komen volgens componist Bob Zimmerman het best overeen qua timbre en sfeer met de ganzen, aangezien zij als rietvogels worden gezien. Voorafgaand aan deze muziek is het instrumentale nummer *Ganzenkuikens* te horen geweest, dat uitgevoerd is door het Calefax Rietkwintet.

Door de inzet van hoge en lage tonen van deze rietblazers in *De Jacht van de Vos* wordt er spanning of beter gezegd *suspense* gecreëerd in de muziek. Naarmate de jachtscène verder loopt en de vos aan het jagen gaat op de jonge ganzen, wordt de muziek dramatischer. Hiervoor worden naast de rietblazers ook strijkers en pauken ingezet om toe te werken naar een dramatische climax. Door het gebruik van deze verschillende instrumenten wordt een desoriënterend gevoel gecreëerd, dat moet weergeven hoe de grote groep ganzen zich moet voelen.

Karen Scott stelt dat natuurdocumentaires vaak een sterke non-diëgetische soundtrack gebruiken om emotionele reacties, die toch al natuurlijk lijken te zijn, nog verder te versterken.⁸⁸ Dit is zeker het geval in het begin van de eindsequentie, waarin het dode zwarte veulen getoond wordt en het instrumentale nummer *De Dood van Blackie* ten gehore wordt gebracht. Dit nummer wordt uitgevoerd door een van Nederlands bekendste trompettisten Eric Vloeimans. Net als het Metropole Orkest is Vloeimans internationaal en nationaal een gerespecteerd trompettist. Deze allure wil *De Nieuwe Wildernis* ook uitstralen. Bovendien is er in 2013 een soundtrack uitgebracht, die commercieel in de markt gezet moet worden. De première van *De Nieuwe Wildernis* werd op 23 september 2013 gehouden in het Concertgebouw in Amsterdam met live muzikale ondersteuning van het Metropole Orkest en Eric Vloeimans. Hiervoor werd gekozen om het dramatisch effect van de muziek te

⁸⁷ Idem.

⁸⁸ Bagust, Phil. "Screen natures: Special effects and edutainment in new hybrid wildlife documentary." *Continuum: Journal of Media and Cultural Studies*. (2008): 22 (2) 213-226, 220.

verhogen, maar ook om extra aandacht te genereren voor de soundtrack van *De Nieuwe Wildernis*. In het hierboven genoemde nummer *De Dood van Blackie* speelt trompettist Eric Vloeimans een trieste en langzame melodie, die het verdriet van de kudde om het verlies van het veulen moet overbrengen op het publiek. Het timbre van de trompet komt goed overeen met de sfeer, die de beelden oproepen. Hierna volgt een fade-out naar zwart en wordt het instrumentale nummer *De Lente keert terug* gespeeld. Het nummer wordt uitgevoerd door het Metropole Orkest en Eric Vloeimans. Deze muziek is opgewekt en vrolijk te noemen en werkt naar een hoogtepunt of beter gezegd, een triomf toe. Dat hoogtepunt is de geboorte van een nieuw zwart veulen en dit wordt omlijst door opgewekt trompetgeschal van Eric Vloeimans. De muziek werkt naar een hoogtepunt toe of beter gezegd naar een triomf toe. Een triomf van de natuur, die de winter weer heeft overleefd.

De muziek in *De Nieuwe Wildernis* wordt met name ingezet om de kijker te helpen met wat hij of zij voelt. Componist Zimmerman vindt dit gegeven erg belangrijk en heeft hier in alle gecomponeerde muziekstukken rekening mee gehouden. Het timbre van de muziek moet hierin matchen met de natuurbeelden uit de Oostvaarderplassen. Daarom speelt het Calefax Rietkwintet de muziekstukken, die bij de rietvogels horen, omdat dit kwintet qua timbre het beste past bij deze vogels. De muziek helpt dus bij de emotie, die de beelden oproepen. Zo worden in de jachtsequentie suspense gecreëerd door de spannende muziek en wordt het eindargument van *De Nieuwe Wildernis* extra kracht bijgezet door het triomfantelijke gebruik van de muziek.

Er kan nu een antwoord gegeven worden op de deelvraag hoe geluid wordt ingezet om “natuur in Nederland” te construeren. Het geluid van de voice-over is het belangrijkste in deze constructie en deze invloed mag niet onderschat worden. Het geluid van de voice-over informeert de kijker over het gebied en het gedrag van de dieren, maar weet vooral de kijker te overtuigen van het argument dat *De Nieuwe Wildernis* wil maken. De voice-over bepaalt voor een groot deel hoe de natuurdocumentaire bekeken en ervaren zal worden door het publiek. De keuze voor Harry Piekema als voice-over moet ook op waarde worden geschat. Piekema heeft een bekende, prettige en vooral vertrouwde stem en dit helpt de kijker bij het accepteren van woordkeuzes, die soms laconiek, grappig of overdreven zijn geformuleerd.

Het diëgetisch geluid wordt ingezet om de beelden meer kracht bij te zetten. Door het inzetten van geluiden van wind of onrustige paarden kan het natuurgebied als woester en ruiger overgebracht worden. De muziek zorgt ervoor dat de emoties van de kijker versterkt worden en hierdoor is de beleving van natuur vele malen groter en intenser. Het diëgetisch geluid versterkt ook de woordkeuzes van de voice-over, als deze spreekt over ‘Siberische kou’ en ‘poolwind’. De inzet van het harde geluid van de wind maakt het aannemelijker dat deze woordkeuzes geaccepteerd worden door de kijker.

Het non-diëgetische geluid van de muziek helpt de kijker bij wat hij of zij voelt. De

selectiekeuzes van de makers en componist Zimmerman voor de muzikanten zijn zorgvuldig gemaakt. Het Metropole Orkest en trompettist Eric Vloeimans hebben een internationale en nationale uitstraling, die de natuurdocumentaire en bijbehorende soundtrack ook willen hebben. Deze muzikanten dragen ook bij aan de verkoop van de soundtrack van *De Nieuwe Wildernis*. Ook is er gelet op het timbre van de muziek en daarom is er gekozen voor het Calefax Rietkwintet.

Nu er in dit onderzoek onderzocht is hoe de cinematografie en geluid in relatie staan tot de constructie van “natuur in Nederland”, zal in het volgende hoofdstuk onderzocht worden hoe de combinatie van deze twee middelen werkt in de montage op deze constructie.

De natuur in al haar “volle pracht”: De werking van montage in *De Nieuwe Wildernis*

In dit laatste hoofdstuk van de analyse zal er onderzocht worden hoe de montage wordt ingezet om “natuur in Nederland” te construeren in *De Nieuwe Wildernis*. In de vorige twee hoofdstukken is onderzocht hoe de cinematografie en geluid hiervoor afzonderlijk zijn ingezet. In dit hoofdstuk wordt er geanalyseerd wat het effect van deze twee middelen is in de montage. Hierbij wordt de onderstaande deelvraag gehanteerd:

Wat is het effect van de combinatie van de cinematografie en geluid in de montage op de constructie van “natuur in Nederland”?

Om een antwoord op deze vraag te kunnen geven, zal er onderzocht worden hoe het narratief door middel van montage geconstrueerd is. Bousé stelt dat het tegenwoordig belangrijk is dat natuurdocumentaires een duidelijke, lineaire, logische en met name boeiende verhaallijn bevatten.⁸⁹ Dat is in *De Nieuwe Wildernis* zeker het geval, aangezien er gekozen is om met de verhaallijn te starten in het begin van de lente en de natuur in de Oostvaardersplassen vier seizoenen te volgen. Binnen deze vier seizoenen wordt de hoofdprotagonist in *De Nieuwe Wildernis* gevolgd, namelijk het zwarte veulen.

Eerder in deze analyse is al benoemd dat het zwarte veulen te weinig gras heeft gegeten in de zomer en daar in de winter de tol voor betaald met de dood. Het sterven van het zwarte veulen wordt niet getoond. De voice-over zegt hierbij: “*Met de komst van een heldere bitterkoude nacht nadert ook het einde*”. Vervolgens is er een *fade-in* naar zwart gemonteerd, die suggereert dat dit het einde van het zwarte veulen is. Het daaropvolgende shot is een extreme longshot van een groep Konikpaarden dat gevolgd wordt door een close-up van het dode zwarte veulen. De opeenvolging van deze shots illustreert de afstand die ontstaan is tussen de kudde en het dode zwarte veulen. Alsof *De Nieuwe Wildernis* hier duidelijk het verschil tussen leven en dood wil aanstippen. Na een drietal extreme close-ups van het dode zwarte veulen, wordt de kudde weer in beeld gebracht. Hierna wordt de kudde weer getoond, terwijl ze stilstaan in de vallende sneeuw, en de voice-over zegt hierbij: “*De familie treurt om het verlies van hun jong*”. Hiermee suggereert *De Nieuwe Wildernis* dat Konikpaarden verdriet en treurnis kennen. Voice-over en alwetende verteller Harry Piekema heeft hierin weer een sturende rol. Vervolgens wordt een longshot gebruikt waarin het dode zwarte veulen op de voorgrond ligt en de kudde paarden verder loopt in de verte.

⁸⁹ Bousé, *Wildlife films*, 16-17.

Afbeelding 7: Het dode zwarte veulen met op de achtergrond de kudde Konnikpaarden.

De voice-over voegt hieraan toe: *“Ze trekken verder, want alleen de sterksten zullen overleven”*.

In de jachtscène met de vos en de ganzen is de montage van groot belang om spanning te creëren. De voice-over geeft ons aan het begin van deze sequentie de volgende informatie:

De ganzenkuikens hebben heel wat voedzaam gras nodig. Het liefst zouden ze dicht bij het water blijven. Daar is het veiliger. Maar daar is niet genoeg gras. Er zit niets anders op dan een risico te nemen. De ouders zijn zeer op hun hoede. Ze weten: “Niet ver van de waterkant schuilt gevaar.”

Direct hierna wordt het gevaar in beeld gebracht. Een aansluitende vos wordt getoond en er wordt *crosscutting* ingezet om de dramatiek te verhogen. Hierna volgen shots met een overvliegende buizerd en met een raaf om zo te illustreren dat er inderdaad veel gevaar bestaat niet ver van de waterkant en de ganzen hiermee een enorm risico hebben genomen. Nadat een jagende raaf een aantal ganzen gepakt heeft, wordt er een longtake gebruikt van maar liefst 37 seconden waarin de vos op de groep ganzen afrent.

Afbeelding 8: Longtake waarin een vos jaagt op ganzenkuikens.

Op het moment dat de vos de groep is genaderd en toe gaat slaan, wordt er gebruik gemaakt van *slow motion* om het dramatische effect te verhogen. De vos houdt huis in het veld en doodt een flink aantal ganzenkuikens. Gedurende deze hele sequentie wordt spannende muziek afgespeeld, dat in het vorige hoofdstuk al beschreven is. Nadat de jacht ten einde is gekomen, zien we de vos een ganzenkuiken begraven en de voice-over zegt hierover:

De vos heeft meer gevangen dan hij vandaag op kan. Hij doodt niet voor zijn plezier. Wat hij teveel heeft, bewaart hij voor later. Niets gaat verloren. Het is een eervolle begrafenis. Ook jonge vosjes moeten eten.

Vervolgens komen de jonge vosjes in beeld en wordt er liefelijke en rustige muziek afgespeeld, die de schattigheid van de vosjes verder moet versterken. *De Nieuwe Wildernis* heeft de vos eerst neergezet als een meedogenloos roofdier, maar legt hierna uit dat de vos niet voor zijn plezier doodt, maar gedwongen is om te doden om zijn jongen te voeden. De voice-over dicht de vos hierbij menselijke eigenschappen toe, aangezien de vos zijn prooi eervol begraaft.

Afbeelding 9: De vos begraaft een ganzenkuiken.

Deze montage laat duidelijk zien hoe *De Nieuwe Wildernis* “natuur in Nederland” ziet, namelijk als een ruige leefomgeving waarin de dood net zo belangrijk is als het leven en niks verloren gaat. Jacht is een essentieel onderdeel van natuur en daarom is het voor *De Nieuwe Wildernis* van groot belang om deze scene te tonen, stelt cameraman Michael Sanderson.⁹⁰

Een opmerkelijke keuze in de montage is het onscherp in beeld brengen van twee schaatsers, zoals in de screenshots op de volgende pagina te zien is.

⁹⁰ Making-of *De Nieuwe Wildernis*.

Afbeeldingen 10 & 11: Twee schaatsers zijn onscherp in beeld gebracht en schaatsen door het beeld.

In *De Nieuwe Wildernis* is de mens en haar relatie tot het natuurgebied achterwege gelaten, zoals dat bij blue-chip natuurdocumentaires en –films gebruikelijk is om te doen. De mens wordt niet getoond om zo een mate van tijdloosheid te creëren. *De Nieuwe Wildernis* laat de spoorlijn, die door het gebied loopt, buiten beeld en het geluid wordt apart opgenomen omdat er veel ruis van trein-, auto- en vliegverkeer in het gebied te horen is. Het is daarom zeer opvallend te noemen dat er twee schaatsers onscherp in beeld worden gebracht. Schaatsen is een typisch Nederlandse sport en *De Nieuwe Wildernis* tracht hiermee het oer-Hollandse gevoel uit te stralen, dat de natuurdocumentaire wil hebben. Deze beelden laten ook zien, dat het mogelijk is om tijdens de getoonde winter te schaatsen op het ijs in de Oostvaardersplassen. Dit draagt bij aan de constructie die *De Nieuwe Wildernis* wil schetsen van het winterseizoen, namelijk het beeld van een zeer koude en barre winter. In Nederland kan er enkel op natuurijs geschaatst worden als het een periode zeer koud is en stevig vriest.

Deze scène dient ook een commercieel belang, aangezien het schaatsmerk Viking een van de sponsors is van het project *De Nieuwe Wildernis*.⁹¹ Bever, een Nederlandse outdoor-winkelketen, verkoopt Viking-schaatsen in hun winkels. Deze particuliere partij heeft een flink geldbedrag geïnvesteerd in *De Nieuwe Wildernis* en heeft baat bij meer vrijetijdsbesteding in de natuur, omdat dit tot meer verkopen in hun winkels kan leiden.

Er kan uit deze opmerkelijke scène met de twee schaatsers ook opgemerkt worden, dat dit een symbolische betekenis heeft voor hoe *De Nieuwe Wildernis* de mens in dit natuurgebied ziet. Het natuurgebied in de Oostvaardersplassen is door mensen aangelegd en wordt beheerd door Staatsbosbeheer. *De Nieuwe Wildernis* betoogt dat de natuur zijn gang moet kunnen gaan en dat de mens zich op de achtergrond moet houden. Er wordt in de natuurdocumentaire beargumenteert dat er grote grazers sterven in de winter, omdat ze niet bestand zijn tegen de winter. Over het structurele voedseltekort wordt niet gesproken en er wordt een argument gemaakt dat dit de wetten van de natuur zijn. *De Nieuwe Wildernis* betoogt dat de mens op de achtergrond aanwezig is in dit gebied en dat verklaart waarom de twee schaatsers zo onscherp in beeld worden gebracht. Dit symboliseert een rol voor de mens op de achtergrond in dit gebied.

⁹¹ <<http://www.denieuwewildernis.nl/indeklas/partners/>>, 29 mei 2015.

Het argument, dat *De Nieuwe Wildernis* maakt, wordt in de eindsequentie als eindbetoog opgevoerd. De keuzes in dit deel van de montage zijn zeer relevant om te analyseren, omdat hierin het argument van *De Nieuwe Wildernis* over “natuur in Nederland” nadrukkelijk gepresenteerd wordt. Het eindbetoog wordt ingezet nadat de dood van het zwarte veulen is getoond. Er wordt een fade-in en een landschap getoond, waarbij *timelapse* gebruikt wordt om het proces van het door komen van het licht te tonen. De voice-over luidt het eindbetoog in met het volgende commentaar:

Er is altijd een nieuw begin. Altijd is er de volgende zonsopkomst. De volgende lente. De volgende generatie.

Vervolgens volgen *timelapse* beelden van bloeiende planten, smeltend ijs en sneeuw en beelden van spelende vossen en andere dieren. *De Nieuwe Wildernis* maakt hier duidelijk dat met de komst van het licht van de zon het wiel van het leven weer op gang komt en er altijd een nieuw begin is na een meedogenloze winter. Als bewijsstuk hiervan laat *De Nieuwe Wildernis* een overwinning van de natuur zien, dat ingeluid wordt door de voice-over:

*In het land dat de mens veroverde op de zee, in een tijd waar de natuur overal onder druk staat, toont ze hier haar ongekeende veerkracht & rijkdom. Er is een veulen geboren, dat in vrijheid leeft tussen honderdduizenden mensen. In het dichtstbevolkte land van Europa in *De Nieuwe Wildernis*.*

Nadat shots getoond zijn van een pasgeboren zwart veulen, wordt er een eindshot gebruikt van Konikpaarden, die in het zonlicht staan. Hiermee wordt herhaald dat met de komst van het licht er nieuw leven ontstaat. Hiermee lijkt het argument van de natuurdocumentaire wel gemaakt, maar *De Nieuwe Wildernis* zet nog een laatste troef in. Er wordt een aantal feiten gepresenteerd om aan te tonen hoe succesvol en mooi “natuur in Nederland” is. Hier wordt *evidentiary editing* ingezet om het publiek voor een laatste maal te overtuigen van het standpunt van de documentaire.⁹² Dit wordt omlijst door triomfantelijke muziek, waarin euforisch trompetgeschal de boventoon voert. *De Nieuwe Wildernis* brengt titels in beeld en betoogt dat nagenoeg nergens ter wereld de vos overdag jaagt, dat de zilverreiger en zeearend na lange tijd weer terug zijn in Nederland en dat nergens in Europa zulke grote kuddes met edelherten en Konikpaarden leven. Dit laatste feit is van groot belang voor de constructie van “natuur in Nederland”, aangezien *De Nieuwe Wildernis* wil betogen dat de aanwezigheid van grote kuddes aantoont hoe succesvol de natuur in ons land is. Er kan hierbij een kritische noot geplaatst worden, aangezien de documentaire niet ingaat op het hoge aantal sterfgevallen van deze kuddes in de winter. Dit bewijst de stellingname van

⁹² Nichols, 107.

Bousé over bluechip-producties, aangezien het tonen van groot wild centraal staat en het behandelen van politieke kwesties achterwege wordt gelaten.⁹³

De eindsequentie bevat een montage, die gelezen mag en moet worden als een triomftocht van de natuur in eigen land. Er kan geconcludeerd worden dat de montage van doorslaggevende aard is op de constructie van “natuur in Nederland”, zoals dat af te leiden is uit de wintersequentie, de jachtsequentie en eindsequentie. *De Nieuwe Wildernis* spreekt zich niet expliciet uit over de gestelde problematiek in het gebied en dan met name het structurele voedseltekort in de winter. Toch valt er uit de montagekeuzes af te leiden dat *De Nieuwe Wildernis* voor de mens een rol op de achtergrond ziet qua natuurbeheer in de Oostvaardersplassen. Dit kan afgeleid worden uit de scène met de schaatsers, die onscherp in beeld zijn. Zij staan symbool voor de rol van de mens in het gebied. Dit argument wordt in de montage van de eindsequentie doorgetrokken, aangezien hier wordt getoond dat de natuur zich na een zware winter kan herstellen. In de eindsequentie zijn er shots gemonteerd, waarin feiten gepresenteerd worden, die als eindbetog worden ingezet. Het presenteren van unieke feiten over de grootte van de kuddes edelherten en Konikpaarden moeten de kijker overtuigen van het feit dat de Oostvaardersplassen een uniek natuurgebied vormen.

Nu alle drie de filmische middelen te weten, cinematografie, geluid en montage besproken zijn in de analyse kan er in de conclusie een antwoord worden gegeven op de gestelde hoofdvraag.

⁹³ Bousé, *Wildlifefilms*, 14.

Conclusie

In de voorgaande drie hoofdstukken is er onderzocht hoe de filmische middelen cinematografie, geluid en montage zijn ingezet in *De Nieuwe Wildernis* om het begrip “natuur in Nederland” te construeren. Nu dat gedaan is, kan er een antwoord gegeven worden op de hoofdvraag in deze scriptie, die als volgt geformuleerd is:

Hoe construeert *De Nieuwe Wildernis* het begrip “natuur in Nederland”?

De Nieuwe Wildernis brengt de natuur in de Oostvaardersplassen in beeld op een oer-Hollandse manier, die tegelijkertijd ook internationale allure heeft. De cinematografie vervult hierin een belangrijke rol. Regisseur en maker Ruben Smit vindt dat er sprake is van ‘echte natuur’ als hij zich klein voelt bij het getoonde beeld. Het maakt daarin voor hem niet uit of hij zich waant tussen duizend buffels op de Serengeti of tussen duizend Konikpaarden in de Oostvaardersplassen. Zodra je je klein voelt bij zo’n beeld is er volgens Smit sprake van natuur. In de shotlists van de begin-, storm- en sneeuwsequentie zijn een aantal *medium longshots* en *longshots* terug te vinden van grote kuddes Konikpaarden. Dit beeld is oer-Hollands te noemen, omdat het gesitueerd is in een Nederlands landschap met veel water, maar tevens lijkt op de shots van grote kuddes gnoes en buffels, die we kennen van de Afrikaanse savannes. Door hierbij een laag cameraperspectief in te zetten, wordt het gebied groter gemaakt dan het daadwerkelijk is. Het natuurgebied van de Oostvaardersplassen is namelijk slechts vijf bij twaalf vierkante kilometer groot. Ruben Smit stelt dat de combinatie van *wide shots* en *close-ups* ervoor zorgen dat het lijkt alsof je er zelf bij bent en de natuur daardoor optimaal beleeft. Derek Bousé stelt dat natuurdocumentaires en –films de *close-up* gebruiken om bepaalde gevoelens en emotionele betrokkenheid op te roepen.⁹⁴ Doordat eerst een *medium longshot* getoond wordt van een grote kudde Konikpaarden op een grote en wijde vlakte en daaropvolgend een *close-up* van een paard wordt gebruikt, wordt de kijker gedwongen om naar dit dier te kijken en in feite in de kudde getrokken.

De Nieuwe Wildernis wil de natuurbeleving bij de kijker verhogen, zodat deze geboeid blijft kijken. Aldridge & Dingwall hebben vastgesteld dat bluechip-natuurdocumentaires een groot en breed publiek dienen vast te houden vanwege de commerciële belangen, die er spelen.⁹⁵ *De Nieuwe Wildernis* is gefinancierd met 1,5 miljoen euro aan particulier geld en die investering moet terug verdiend worden. Op deze commerciële belangen zal later in deze conclusie nog uitgebreider ingegaan worden.

De cinematografie wordt ook nog om een andere reden ingezet in *De Nieuwe Wildernis*. Er wordt namelijk *timelapse* gebruikt om het gevoelige en problematische thema

⁹⁴ Bousé, *False Intimacy*, 123.

⁹⁵ Aldridge & Dingwall. *Teleology on Television?*, 450.

'dood' te registreren. De makers van *De Nieuwe Wildernis* kenden angst om de dood te tonen, maar wisten door het gebruik van *timelapse* de dood van een edelhert op een mooie filmische wijze vast te leggen door het bevriezen van het oog te filmen. De angst van de makers om de dood te tonen in *De Nieuwe Wildernis* heeft te maken met de problemen, die er in de Oostvaardersplassen bestaan. Het structurele voedseltekort en de daarmee gepaard gaande hongerdood van veel grote grazers vormt voor *De Nieuwe Wildernis* een probleem. De makers hebben te kennen gegeven dat ze afstand willen nemen van deze discussie en zich voornamelijk wilden richten op het tonen van de schoonheid van de natuur.⁹⁶ Het tonen van problematiek zit bluechip-natuurdocumentaires in de weg en daarom wordt er dikwijls voor gekozen om lastige thema's achterwege te laten.⁹⁷ De aandacht van kijkers met verschillende capaciteiten moet namelijk vastgehouden worden en daarom wordt er een format gehanteerd met begrijpelijk voice-over commentaar en een sterke narratieve structuur.⁹⁸ *De Nieuwe Wildernis* lijkt hiermee een politieke discussie uit de weg te gaan, maar positioneert zich wel degelijk in deze discussie en bedrijft daarmee politiek. Door de dood van een drietal grote grazers te verantwoorden, wordt er door *De Nieuwe Wildernis* stelling genomen in deze gevoelige problematiek. De rol van voice-over Harry Piekema mag hierin niet onderschat worden. Hij legt immers uit dat het edelhert aanvoelt dat het niet sterk genoeg is om de winter te overleven. Door de dood van dit edelhert op een prachtige manier in beeld te brengen, wordt er een suggestie gewekt dat de dood van een grote grazer ook mooi kan zijn. Tevens legt Piekema uit dat het jonge zwarte veulen in de zomer te weinig gras heeft gegeten en daardoor in de winter sterft. Het volwassen Konikpaard heeft in de wintersequentie een bevroren been en daar is volgens voice-over Piekema 'niks meer aan te doen'. Piekema weet als alwetende verteller met zijn warme, sympathieke stem de kijker gerust te stellen over de dood in de Oostvaardersplassen.

De dood van deze drie grote grazers wordt tevens verantwoord door de constructie die *De Nieuwe Wildernis* maakt over het seizoen winter. In de wintersequentie en eindsequentie noemt voice-over Harry Piekema de winter in Nederland 'meedogenloos', 'Siberisch koud' en is er volgens hem sprake van 'een harde poolwind'. Deze woordkeuzes zijn flink aangezet door tekstschrijver Hans Dorresteijn, maar er mag niet onderschat worden wat voor invloed de achtergrond van Harry Piekema heeft op het aannemen van deze woordkeuzes door de kijker. Piekema is al ruim tien jaar bekend bij het Nederlandse publiek en zijn stem is voor menig Nederlander bekend, herkenbaar en vooral betrouwbaar. De achtergrond van Piekema zorgt er voor dat de aangezette woordkeuzes geaccepteerd en aangenomen worden. Het diëgetisch geluid heeft hierbij een ondersteunende rol om de

⁹⁶ Idem.

⁹⁷ Bousé, *Wildlife Films*, 15.

⁹⁸ Aldridge & Dingwall. *Teleology on Television?*, 450.

hardheid van winter te versterken door het gebruik van harde en gure geluiden van de wind.

Door de Nederlandse winter op deze wijze te presenteren, legt *De Nieuwe Wildernis* uit dat door de hardheid van de winter er een paar zwakke dieren sterven in de Oostvaardersplassen, terwijl het tekort aan voedsel de reden is dat er honderden grote grazers sterven in dit gebied. De winter wordt hierin veel te hard en koud voorgesteld, aangezien er in Nederland nooit wekenlange periodes zijn van vrieskou en sneeuw.

De muziek kent een begeleidende rol in de hele natuurdocumentaire, omdat de muziek je volgens componist Bob Zimmerman moet helpen met wat je voelt.⁹⁹ Er worden emotionele reacties versterkt door de inzet van muziek.¹⁰⁰ Dit effect is duidelijk merkbaar in de scène met de strontvliegen. Deze scène is belangrijk voor *De Nieuwe Wildernis*, omdat het argument gemaakt wordt in deze natuurdocumentaire dat de natuur in de Oostvaardersplassen op zichzelf staat en dat de mens hierin niet hoeft in te grijpen. In deze scène wordt duidelijk gemaakt dat de strontvliegen, Konikpaarden en zilveren kwikstaarten een sterke mate van afhankelijkheid van elkaar kennen. De strontvliegen worden met een highspeed camera in beeld gebracht, maar maken zelf nauwelijks tot geen geluid. Dat probleem werd opgelost door het Dario Fo Theaterkoor zoemgeluid te laten inzingen, zodat deze belangrijke scène voor *De Nieuwe Wildernis* toch van 'diëgetisch' geluid kon worden voorzien.

De Nieuwe Wildernis laat ons zien dat de natuur de baas is in de Oostvaardersplassen en laat de invloed van de mens achterwege, zoals gebruikelijk is in bluechip-producties.¹⁰¹ Opmerkelijk is het dat er wel twee schaatsers vlak voor de eindsequentie onscherp in beeld worden gebracht. Dit is symbolisch voor de rol van de mens in de Oostvaardersplassen, die volgens *De Nieuwe Wildernis* op de achtergrond moet zijn en de natuur haar gang moet kunnen laten gaan. In de eindsequentie wordt de kracht van de natuur getoond, die zich na een harde winter weer kan herstellen. Hierin wordt *evidentiary editing* toegepast door het tonen van feiten over de Oostvaardersplassen om hiermee het definitieve statement kracht bij te zetten.¹⁰² Deze feiten benadrukken de triomftocht van de natuur, die door de montage gerealiseerd wordt. In de eindmontage worden feiten getoond over de grootte van de kuddes edelherten en Konikpaarden. Hiermee wordt de nadruk weer gelegd op groot wild en wordt gesuggereerd dat grote kuddes aantonen dat het goed gaat met de natuur in Nederland. De montage heeft hierin een manipulerende rol.

De Nieuwe Wildernis maakt dit eindargument niet zonder reden, aangezien de makers financiële belangen moeten dienen. Deze natuurdocumentaire is gemaakt met 1,5 miljoen euro, die afkomstig is van onder andere de provincie Flevoland en Staatsbosbeheer.

⁹⁹ Making-of *De Nieuwe Wildernis*.

¹⁰⁰ Bagust, 220.

¹⁰¹ Bousé, *Wildlife Films*, 15.

¹⁰² Nichols, 107.

Zowel de provincie Flevoland als Staatsbosbeheer bieden ecotoerisme aan in de Oostvaardersplassen en zijn gebaat bij positieve beeldvorming over het gebied. De provincie Flevoland heeft ook bijgedragen aan het project in Duitsland. De natuurdocumentaire is op 6 april uitgebracht onder de naam *Die Neue Wildnis* en hieraan is een promotiecampagne gekoppeld om Duitse toeristen naar Flevoland te trekken. Staatsbosbeheer is op meerdere fronten gebaat bij positieve beeldvorming over het natuurgebied. Vanuit financieel oogpunt heeft Staatsbosbeheer belang bij het toenemen van ecotoerisme in de Oostvaardersplassen, maar in de hele controverse rond *De Nieuwe Wildernis* is Staatsbosbeheer een partij in de publieke en politieke discussie. Staatsbosbeheer is verantwoordelijk voor het beheer van de Oostvaardersplassen en staat in de discussie lijnrecht tegenover partijen als Vereniging het Edelhert en de initiatiefnemers van *De Nieuwe Wildernis*. Hierbij kan opgemerkt worden dat maker en regisseur Ruben Smit als sinds 2011 werkt voor Staatsbosbeheer. De rol van Staatsbosbeheer wringt in dit project en is mede reden waarom deze controverse rond *De Nieuwe Wildernis* is ontstaan. De provincie Flevoland, Staatsbosbeheer en de makers van *De Nieuwe Wildernis* zijn gebaat bij het naar buiten brengen van een positieve en prachtige natuurdocumentaire, die voor veel positieve beeldvorming en aandacht kan zorgen. Dat is goed gelukt, aangezien *De Nieuwe Wildernis* een doorslaand commercieel succes is geworden.

Nu rest de vraag nog hoe er in de mediawetenschap tegen natuurdocumentaires, -films en –series aangekeken moet worden. Deze casus laat duidelijk zien dat een natuurdocumentaire niet waarde vrij is en dat er meerdere belangen een rol spelen in de bluechip-natuurdocumentaire. Hierin is het financiële belang van deze dure producties een grote factor. Daarom is het belangrijk dat er kritisch op natuurdocumentaires en –films gereflecteerd wordt ook al zijn ze nog zo prachtig gemaakt. Het blijven filmische constructies van een representatie van de realiteit, waarin de kijkers overgeleverd zijn aan de voice-over, die hen van informatie moet voorzien over onderwerpen, waar ze zelf niet zo bekend mee zijn.¹⁰³

De gekozen methode, *close reading*, heeft het mogelijk gemaakt om deze bevindingen te kunnen waarnemen in de analyse. Hierbij kan opgemerkt worden dat er een ander resultaat uit een close reading van *De Nieuwe Wildernis* kan komen, als een onderzoeker minder belang hecht aan de problematiek in de Oostvaardersplassen en zich meer focust op de prachtige beelden van de natuurdocumentaire. Dat is immers een eigenschap van kwalitatief onderzoek. Er zullen nog twee delen *De Nieuwe Wildernis* gaan volgen, namelijk *Holland, Natuur in de Delta* eind 2015 en *Waddenland, Living on the Edge* in 2017. Het zou interessant zijn om deze twee delen mee te nemen in vervolgonderzoek

¹⁰³ Mills, 102.

over hoe er “natuur in Nederland” geconstrueerd wordt. Tevens zou het relevant zijn om te onderzoeken of de makers van *De Nieuwe Wildernis* zich in hun aankomende twee natuurdocumentaires iets zullen aantrekken van alle kritiek op hun eerste werk. Morgan Richards heeft een verschuiving gesignaleerd van bluechip-natuurdocumentaires, die niet ingaan op politieke en ecologische kwesties, naar zogenaamde *greenchip-natuurdocumentaires*, die dat juist wel doen.¹⁰⁴ Het zou een mooie wetenschappelijke uitdaging zijn om uit te zoeken of er in de Nederlandse natuurdocumentaire aandacht wordt besteed aan deze trend of dat de vaderlandse bluechip-productie dit risico uit de weg gaat uit financieel oogpunt.

¹⁰⁴ Richards, Morgan. “Greening Wildlife Documentary.” *Environmental Conflict and the Media*. Ed. Libby Lester & Brett Hutchins. New York: Peter Lang. 2013. 171-185.

Literatuurlijst

Aldridge, Meryl. Dingwall, Robert. "Television Wildlife Programming as a Source of Popular Scientific Information: a Case Study of Evolution". *Public Understanding of Science* (2006): 131-152.

Aldridge, Meryl. Dingwall, Robert. "Teleology on Television?: Implicit Models of Evolution in Broadcast Wildlife and Nature Programmes". *European Journal of Communication* (2003): 435 – 455.

Bagust, Phil. "Screen natures: Special effects and edutainment in new hybrid wildlife documentary." *Continuum: Journal of Media and Cultural Studies*. (2008): 22 (2) 213-226, 220.

Balázs, Beacutela. *Theory of the Film*. New York: Dover, 1970.

Bordwell, David. Thompson, Kristin. *Film Art: An Introduction*. California: Mc Graw-Hill, 2004.

Bousé, Derek. "Are Wildlife Films Really 'Nature Documentaries?'" *Critical Studies in Mass Communication* (1996): 15 (2), 116-140.

Bousé, Derek. "False Intimacy: Close-ups and Viewer Involvement in Wildlife Film." *Visual Studies* (2003): 18 (2) 123-132.

Bousé, Derek. *Wildlife Films*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2000.

Brummet, Barry. *Techniques of Close Reading*. California: Sage Publications, 2010.

Cottle, Simon. "Producing nature(s): on the changing production ecology of natural history TV." *Media, Culture & Society* (2004): 26 (1), 81-101.

Hight, Craig. "Making-of Documentaries on DVD: The Lord of the Rings Trilogy and Special Editions." *The Velvet Light Trap* (2005): 56, 4-17.

Mills, Brett, "The animals went in two by two: Heteronormativity in television wildlife documentaries." *European Journal of Cultural Studies* (2012): 16 (1), 100-114

Nichols, Bill. *Introduction to Documentary*. Bloomington: Indiana University Press, 2001.

Richards, Morgan. "The Wildlife Docusoap: a New Ethical Practice for Wildlife Documentary?" *Television and New Media* (2012): XX(X), 1-15.

Richards, Morgan. "Greening Wildlife Documentary." *Environmental Conflict and the Media*. Ed. Libby Lester & Brett Hutchins. New York: Peter Lang. 2013. 171-185.

Internetbronnen

Boerenweg.nl, "De nieuwe wildernis. De waarheid die u niet mag zien in de propagandafilm van SBB", 2013. Website bezocht op 16 februari 2015.

<<http://www.boerenweg.nl/algemeen/de-nieuwe-wildernis-de-waarheid-die-u-niet-mag-zien-in-de-propagandafilm-van-sbb/>>

Nu.nl. "Te veel grote grazers Oostvaardersplassen.", 2015. Website bezocht op 4 maart 2015.

<<http://www.nu.nl/binnenland/4002622/te-veel-grote-grazers-oostvaardersplassen.html>>

Geluid in Beeld, "Natuurgeluiden in De Nieuwe Wildernis", 2012. Website bezocht op 16 februari 2015.

<<http://www.rensheijnis.com/pdf/digifotohenk.pdf>>

Denieuwewildernis.nl, "De Nieuwe Wildernis in de klas", 2015. Website bezocht op 19 april 2015.

<<http://www.denieuwewildernis.nl/indeklas/>>

Gedichten.nl, "De stilte der natuur heeft veel geluiden", 2015. Website bezocht op 15 april 2015.

<<http://www.gedichten.nl/nedermap/poezie/poezie/159051.html>>

NOS.nl, "Grote sterfte Oostvaardersplassen", 2015. Website bezocht op 16 april 2015.

<<http://nos.nl/artikel/519168-grote-sterfte-oostvaardersplassen.html>>

Denieuwewildernis.nl, "Partners van De Nieuwe Wildernis", 2013. Website bezocht op 16 april 2015

<<http://www.denieuwewildernis.nl/indeklas/partners/>>

Omroepflevoland.nl, "Kamer verdeeld over plan Oostvaardersplassen", 2015. Website bezocht op 27 mei 2015.

<<http://www.omroepflevoland.nl/nieuws/122055/flevoland-kamer-verdeeld-over-plan-oostvaardersplassen?dossier=15>>

Eenvandaag.nl, "Nieuw drama dreigt in de Oostvaardersplassen", 2014. Website bezocht op 27 mei 2015.

<http://www.eenvandaag.nl/binnenland/54606/nieuw_drama_dreigt_in_de_oostvaardersplassen>

Eenvandaag.nl, "Dit wordt mijn jaar", 2013. Website bezocht op 27 mei 2015.

<http://www.eenvandaag.nl/binnenland/42331/dit_wordt_mijn_jaar_de_nieuwe_wildernis>

Dichtbij.nl, "Interview met Ton Okkerse", 2013. Website bezocht op 28 mei 2015.

<<http://www.dichtbij.nl/woerden/regionaal-nieuws/artikel/3101404/ton-okkerse-we-wilden-over-de-bbc-heen.aspx>>

Ookflevoland.nl, "Holland goes wild", 2015. Website bezocht op 28 mei 2015.

<<http://www.ookflevoland.nl/de/holland-goes-wild-de>>

Oostvaardersplasseninbeeld.wordpress.com, "Videoblog Ruben Smit in opdracht van Staatsbosbeheer", 2011. Website bezocht op 28 mei 2015.

<<https://oostvaardersplasseninbeeld.wordpress.com/page/2/>>

Wikipedia.nl, "Wikipediapagina Harry Piekema", 2015. Website bezocht op 28 mei 2015 om 16.18 uur.

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Harry_Piekema>

Denieuwewildernis.nl, "Partners van *De Nieuwe Wildernis*", 2013. Website bezocht op 29 mei 2015.

<<http://www.denieuwewildernis.nl/indeklas/partners/>>

Media

Credits

Titel:	<i>De Nieuwe Wildernis</i>
Regie:	Mark Verkerk & Ruben Smit
Taal:	Nederlands
Speelduur:	97 minuten
Release datum:	23 september, 2013
Muziek:	Bob Zimmerman
Voice-over:	Harry Piekema
Cinematografie:	Ruben Smit
Montage:	Helen Delachaux & Niels Roza
Producent:	Ton Okkerse & Ignas van Schaick
Productiemaatschappij:	EMS Films

Bijlage 1: Shotlijsten per sequentie in excel-formaat

Onderstaande afkortingen worden gebruikt in de categorie cameravoering:

Afkorting	Shot
ELS	Extreme longshot
LS	Longshot
MLS	Medium longshot
MS	Mediumshot
MCU	Medium close-up
CU	Close-up
ECU	Extreme close-up

Openingssequentie

Tijds-code	Handeling in beeld	Cameravoering	Voice-over	Geluid (diegetisch)	Geluid (non-diegetisch)	Tekst (titels in beeld)
00.00.03	Zwart beeld met tekst	Fade in & Fade out				DFW in samenwerking met Bever presenteert
00.00.07	Zwart beeld met tekst	Fade in & Fade out				Een EMS Films productie in samenwerking met Vara
00.00.10	Zwart beeld met tekst	Fade in & Fade out		Vogels op achtergrond		Een film van Mark Verkerk en Ruben Smit
00.00.18	Boom in beeld & de zon komt op	LS timelapse	Het licht kondigt een nieuwe lente aan	Vogels		De stilte van de natuur kent vele geluiden (Henriette Roland Holst)
00.00.50	Onderwaterbeelden	MCU, zoom in, dolly shot	Onder water begint het wiel van het leven weer te draaien	Luchtbellen	Bonkend geluid (DE DANS VAN HET LEVEN)	
00.01.00	Stengels en worm onder water	MCU, pan naar rechts			Harp	
00.01.06	Watervlooiën	MCU, tilt omlaag			Bonkend geluid & fluitmuziek	

00.01.17	Close-up beelden van kikkerdril	CU			Bonkend geluid	
00.01.21	Watervlooi in close-up	CU			Bonkend geluid & harp	
00.01.26	Onderwaterdier in close-up	ECU		Geluid van dier dat wegzwemt	Strijkers	
00.01.30	Kikkerdril	MCU		Luchtbellen	Bonkend geluid & harp	
00.01.32	Larve in beeld onder water	CU, zoom-in		Luchtbellen	Bonkend geluid & fluitmuziek	
00.01.37	Larves en eitjes	CU, zoom-in		Luchtbellen	Bonkend geluid & harp, trompet	
00.01.42	Kikkervisje	CU, zoom-in		Luchtbellen	Bonkend geluid & harp, trompet	
00.01.46	Wegzwemmende kikker	MCU		Luchtbellen	Bonkend geluid & harp, trompet	
00.01.48	Onderwatershot van het licht aan de oppervlakte	MCU, tilt omhoog		Kikkergeluid	Bonkend geluid	
00.01.50	Kikker komt boven water	CU		Kikkergeluid	Klarinet	
00.01.54	Tegenshot van andere kikker boven water	CU		Kikkergeluid	Klarinet	
00.01.57	De zon schijnt door de bomen heen	MCU, zoom-in		Vogels	Rustige muziek	
00.02.02	Waterlandschap	MLS, pan naar rechts		Tjilpende vogels	Strijkers & fluitmuziek	
00.02.06	Futen in het water	MLS		Tjilpende vogels	Strijkers & fluitmuziek	
00.02.14	Een hert zwemt in het water	LS		Ganzen	Strijkers & fluitmuziek	
00.02.20	Vogel op een tak	MCU		Tjilpende vogel	Rustige muziek	
00.02.26	Konnikpaarden in het veld	MLS		Tjilpende vogel	Rustige muziek	
00.02.29	Aalscholvers in hun nesten in de bomen	MLS		Aalscholvers	Muziek bouwt verder op	

00.02.34	Close-up van de achterkant van een aalscholver	CU		Aalscholver	Muziek bouwt verder op	
00.02.41	Ganzen vliegen over	LS, pan naar rechts		Ganzen	Muziek bouwt verder op	
00.02.45	Close-up van een gans	CU, pan naar rechts		Ganzen	Muziek bouwt verder op	
00.02.53	Gans schiet door het water naar links	MLS, pan naar links		Water, gans	Muziek bouwt verder op	
00.02.55	Gans vliegt op het water naar rechts	MLS, pan naar rechts		Water, gans	Muziek bouwt verder op	
00.03.01	Twee futen in het water	MLS, pan naar rechts		Water, gans, fuut	Muziek bouwt verder op	
00.03.07	Vechtende meerkoeten in het water	MLS		Meerkoeten	Muziek naar hoogtepunt	
00.03.10	Twee meerkoeten in het water	MLS		Meerkoeten	Muziek naar hoogtepunt	
00.03.12	Twee ganzen landen in het water	MLS, pan naar rechts		Ganzen	Muziek rustig	
00.03.16	Baltsende futen in het water	MLS		Futen	Muziek rustig	
00.03.23	Fuut	CU, pan naar links		Vogels	Muziek rustig	
00.03.26	Roofvogels	MLS, pan naar links		Vogels	Muziek rustig	
00.03.31	Roofvogel vliegt	MLS, pan naar links		Vogels	Muziek rustig	
00.03.36	Close-up van roofvogel	CU		Vogels	Muziek bouwt weer op	
00.03.41	Shot van waterlandschap	LS, craneshot, zoom-in		Vogels	Opgewekte muziek	
00.03.56	Visarend vliegt hoog in de lucht	MS			Opgewekte muziek	
00.04.01	Zilverreigers	MLS		Lepelaars	Opgewekte muziek	
00.04.05	Jonge zilverreiger op het nest	MS		Lepelaars	Opgewekte muziek	
00.04.10	Zilverreiger landt op nest	MLS			Opgewekte muziek	
00.04.14	Konnikpaarden in het veld vanuit de	ELS, crane shot (drone), zoom out	In het land dat we veroverden op de	Vogels, gehinnik	Trompet, bonkend	

	lucht gefilmd		zee, vergaten we een klein stukje		geluid	
00.04.31	Heckrunderen lopen door het water	MS	De Oostvaardersplassen	Briesend geluid	Muziek rustiger	
00.04.33	Vechtende Heckrunderen	CU		Briesend geluid	Muziek rustiger	
00.04.35	Steigerende Konnikpaarden	MLS, pan naar links	Hier gelden alleen de wetten van de natuur	Hinnikende paarden, gestamp	Muziek rustiger	
00.04.41	Grote groep herten	MS	Die gaan over het recht van de sterkste, over samenwerken & rivaliteit	Hinnikende paarden	Muziek rustig	
00.04.47	Vos	CU	Over leven en laten leven		Fluitmuziek	
00.04.51	Jonge vos	CU	In die samenhang toont zich de ongekende kracht van de natuur		Muziek rustig	
00.04.57	Twee konnikpaarden bij elkaar	MS			Muziek rustig	
00.04.59	Jonge konnikpaard met moeder	CU		Hinnikend paard	Muziek rustig	
00.05.02	Close-up van buizerd	CU	Vier seizoenen lang staan we oog in oog met de dieren, die onze burens zijn		Muziek rustig	
00.05.05	Close-up van mannelijk edelhert	CU, zoom-in			Fluitmuziek	
00.05.08	Close-up van ijsvogel	CU			Muziek bouwt op	
00.05.11	Ijsvogel duikt water in en vangt vis	MS			Muziek bouwt op	
00.05.13	Close-up van strontvlieg	CU			Muziek bouwt op	
00.05.17	Vlinder vliegt weg	MS			Muziek bouwt op	
00.05.19	Konnikpaarden op de vlakte in schemering	LS	Dit is ons land zoals je het nog nooit zag		Muziek bouwt op met strijkers	
00.05.33	Ganzen vliegen over	MLS		Ganzen	Muziek bouwt op met strijkers	
00.05.36	Tegenshot van ganzen	MLS			Muziek bouwt op	

					met strijkers	
00.05.38	Waterpartij met konnikpaarden en overvliegende ganzen	LS, fade naar zwart		Genzen	Muziek naar ultiem hoogtepunt	Titel 'De Nieuwe Wildernis' verschijnt in beeld

Jachtsequentie

Tijdscode	Handeling in beeld	Cameravoering	Voice-over	Geluid (diegetisch)	Geluid (non-diegetisch)
00.20.15	Jonge ganzen in het water	MCU		Piepende gansjes, ganzen	
00.20.22	Ganzen & gansjes in het water	CU	De ganzenkuikens hebben heel wat voedsaam gras nodig	Piepende gansjes, ganzen	
00.20.29	Ganzen gaan de kant op	MLS	Het liefst zouden ze dicht bij het water blijven. Daar is het veiliger.	Piepende gansjes	
00.20.34	Twee ganzen in beeld.	MCU, pan naar links	Maar daar is niet genoeg gras. Er zit niets anders op dan een risico te nemen	Piepende gansjes, watergespat	
00.20.40	Jonge gansjes in het gras	CU		Piepende gansjes, ganzen	
00.20.45	Moeder gaat met gansjes de kant op	MLS, pan naar links	De ouders zijn zeer op hun hoede	Piepende gansjes, ganzen	
00.20.50	Ganzen met jongen in water en op de kant	LS	Ze weten niet ver van de waterkant schuilt gevaar	Piepende gansjes, ganzen	
00.20.56	Van onder een boomstronk komt er een vos aan	MLS			Aanzwellend geluid. (DE JACHT VAN DE VOS)
00.21.03	Vos klimt onder boomstronk door	CU, pan naar links		Piepende gansjes, ganzen	Aanzwellend geluid gaat overin spannende muziek
00.21.05	Vos sluipt door het veld	MLS		Piepende gansjes, ganzen	Muziek blijft spannend
00.21.15	De ganzen grazen met hun jongen op	MLS		Piepende gansjes, ganzen	Muziek met klarinet/fagot

	het veld				
00.21.19	Vos steekt zijn neus in de wind	MCU		Piepende gansjes, ganzen	Muziek
00.21.24	Ganzen lopen met jongen door het veld	MS		Piepende gansjes, ganzen	Muziek blijft spannend
00.21.28	Vos sluipt over het veld	LS		Piepende gansjes	Pauken trommelen
00.21.35	Klauwen van de vos in close-up	CU		Piepende gansjes	Lage blazers
00.21.37	Oren van de vos in close-up	CU		Piepende gansjes	Lage blazers
00.21.38	Kop van vos in close-up	CU		Piepende gansjes	Muziek brengt spanning
00.21.41	Jonge gansjes lopen over het veld	MS		Gekwaak van ganzen, gepiep	Muziek
00.21.44	Ganzen over het veld. Op een heuvel zit een buizerd	LS		Piepende gansjes	Lage fagot en pauken
00.21.50	Grote groep gansjes in het open veld	CU		Piepende gansjes	Pauken trommelen, muziek verandert als gansjes van richting veranderen
00.22.00	Een buizerd vliegt over	MLS, pan naar links		Piepende gansjes	
00.22.03	Ganzen in het veld met op de achtergrond een kraai	LS		Piepende gansjes, hard gekwaak van gans	
00.22.08	De raaf vliegt op en een gans verjaagt de raaf	MS, pan naar rechts		Piepende gansjes, hard gekwaak van gans	
00.22.13	Jonge gansjes lopen over het veld	CU		Piepende gansjes	Muziek zwelt weer aan
00.22.15	Volwassen steekt nek uit. (alert & fel)	MS		Piepende gansjes	Muziek spannend
00.22.17	Raaf komt aanvliegen & pakt een kuiken mee de lucht in	MLS, pan naar rechts		Piepende gansjes	Muziek zeer spannend
00.22.22	Raaf vliegt rond met	MLS, pan naar links		Geluid van volwassen	Muziek spannend

	kuiken & landt in het veld			ganzen	
00.22.35	Vos ligt in het veld & sluipt het beeld uit	MCU		Geluid van kraai	Muziek wordt weer ingezet
00.22.40	Raaf wordt weggejaagd door gans maar pakt kuiken mee	LS		Hard gekwaak van gans	Muziek weer spannend
00.22.51	Raaf vliegt rond met kuiken en laat het vallen	LS, pan naar links en weer terug		Gekwaak van ganzen	Muziek
00.23.09	Raaf wordt weggejaagd door gans	MLS		Gekwaak van ganzen	Muziek
00.23.15	Ganzen in het veld. Gevallen kuiken loopt terug naar water	ELS, pan naar links		Ganzen en piepende gansjes	Pauken
00.23.32	Ganzen rennen naar het water toe	MS		Gekwaak & gepiep	Pauken
00.23.34	Vos komt aangerend uit het veld	ELS, slow-motion, pan naar links		Gekwaak & gepiep	Pauken steeds harder en sneller
00.24.11	Ganzen en ganzenkuikens bereiken het water	MS		Gekwaak & gepiep	Strijkers
00.24.17	De vos houdt huis in het veld	MLS, pan naar rechts		Gekwaak & gepiep	Pauken
00.24.24	Ganzenkuikens duiken het water in	MCU		Gekwaak, gepiep & plons	Muziek zwelt weer aan
00.24.26	Vos rent door het veld op jacht naar ganzenkuikens	MLS, pan naar links en terug		Gekwaak, zacht gepiep	Pauken
00.24.44	Rennende ganzen en ganzenkuikens	CU		Gepiep	Pauken & strijkers
00.24.52	Ganzenkuikens duiken het water in	MS		Gepiep	Pauken & strijkers
00.24.54	Close-up van kuikens	CU		Gepiep	Pauken & strijkers
00.24.58	Vos rent achter	MS, pan naar		Gepiep &	Harde pauken, strijkers

	ganzenkuiken aan	rechts en terug		gekwaak	
00.25.08	Ganzenkuijkers bereiken het water	MLS, slow-motion			Harde muziek
00.25.14	Vos bijt in ganzenkuiken	MS			Harde muziek
00.25.17	Ganzenkuiken ligt weerloos in het veld. Vos in de verte	ELS		Gepiep & gekwaak	Muziek wat zachter
00.25.20	Ganzenkuiken alleen in het water, piept heel hard	LS, pan naar rechts		Hard gepiep & gekwaak	Muziek
00.25.24	Vos zit gestrekt boven een ganzenkuiken	LS		Gepiep & gekwaak	Muziek
00.25.27	Eenzaam kuiken in het water	ELS		Hard gepiep	Muziek
00.25.37	Eenzame kuiken sluit bij familie aan	LS		Gepiep & gekwaak	Muziek wordt rustiger
00.25.47	Vos begraaft ganzenkuiken	LS	De vos heeft meer gevangen dan hij vandaag op kan. Hij doodt niet voor zijn plezier.	Gepiep & gekwaak	
00.25.55	Close-up van volwassen gans	CU, tilt omlaag	Wat hij teveel heeft, bewaart hij voor later. Niets gaat verloren	Gepiep & gekwaak	
00.26.00	Vos begraaft ganzenkuiken	LS	Het is een eervolle begrafenis	Gepiep & gekwaak	
00.26.07	Ganzen in het water	LS	Ook jonge vosjes moeten eten	Gepiep & geklepper van ganzen	

Stormsequentie

Tijds-code	Handeling in beeld	Cameravoering	Voice-over	Geluid (diegetisch)	Geluid (non-diegetisch)	Tekst (titels in beeld)
00.38.17	Boom midden in beeld met wolken op achtergrond	MLS, zoom-in, timelapse		Harde wind		
00.38.21	Donkere wolk	MS, timelapse		Wind & ruis		
00.38.25	Edelhert en twee paarden	MLS, pan naar rechts		Wind & hinnekende		

				paarden		
00.38.28	Kudde edelherten, waarin een hert omhoog kijkt	MCU	Er hangt iets in de lucht	Wind, loeiende herten		
00.38.30	Paard op heuvel	LS	Er is slecht weer op til	Wind, hinnekende paarden		
00.38.33	Twee vechtende paarden	MLS, pan naar links		Hinnekende paarden		
00.38.39	Kudde paarden met horizon op achtergrond	LS	Koude & warme luchtlagen botsen	Hinnekende en loeiende dieren		
00.38.44	Landschap met lucht prominent in beeld	ELS	Het recept voor een perfecte zomerstorm	Hinnekende paarden		
00.38.48	Roerdomp in het gras	MS		Wind, regen		
00.38.52	Vos in het veld, maakt sprongetje als onweer klinkt	LS		Onweer		
00.38.57	Water en riet in beeld	LS, timelapse		Wind, vogels, paarden		
00.39.02	Drinkende vos	ECU		Onweer, wind		
00.39.05	Vos aan de waterkant, ganzen op achtergrond	ELS		Hinnekende paarden, wind		
00.39.08	Kudde paarden, die onrustig rondrent	LS, pan naar links		Hinnekende paarden, onweer, wind		
00.39.16	Wolken en landschap in beeld	ELS		Hinnekende paarden, wind		
00.39.21	Riet, dat door wind hard heen & weer beweegt	MS		Harde wind & kolkend water		
00.39.26	Zwaan met jonge kuikens in het water	CU		Water, piepende kuikens		
00.39.31	Galopperend paard	MS, pan naar rechts	Als je voor het eerst donder & bliksem meemaakt,	Onweer		
00.39.37	Kudde paarden met zwarte veulen	MS, pan naar rechts	dan is dat behoorlijk eng	Onweer, hinnekende paarden		
00.39.42	Wolken in beeld	ELS	Ook konnikpaarden weten dat je niet onder een boom moet schuilen	Harde wind		

			als het onweert			
00.39.46	Galopperende paarden	MLS		Galopperend geluid van paarden		
00.39.49	Kudde paarden met herten in achtergrond	MS, pan naar rechts	Met zijn allen vluchten ze naar de veilige randen van het gebied	Stampende paarden		
00.39.53	Dravende paarden	MCU		Stampende paarden		
00.39.56	Onrustige paarden. Een schopt een ander paard	MLS		Stampende paarden & geluid van "schop"		
00.40.01	Dravende kudde paarden	MLS		Stampend & briezend geluid		
00.40.06	Dravende kuddes edelherten & paarden op de vlakte	LS, pan naar rechts		Gestamp, loeiende herten, onweer		
00.40.12	Kudde herten	MCU		Gebries, geloei & gestamp		
00.40.17	Waterpartij in beeld	MLS, timelapse, pan naar rechts		Onweer, wind		
00.40.22	Donkere wolk	MCU		Wind		
00.40.25	Donker landschap met bliksemschicht	ELS		Wind, onweer, bliksem		
00.40.29	Regendruppels in plas water	MS		Spattend water		
00.40.32	Regendruppels op rups op tak	MS		Onweer, druppels water		
00.40.37	Vlinder probeert weg te vliegen in de regen	CU		Regen, druppels water		
00.40.43	Eend in het water in de regen	MLS		Regen		
00.40.47	Eend met kuikens in het water	MLS		Regen		
00.40.52	Paarden in de regen met bliksemschichten	ELS		Onweer, bliksem		
00.40.56	Paarden in de regen	MLS		Onweer, hinnekende paarden		
00.41.01	Paarden in de regen	MCU		Regen, onweer		

00.41.06	Close-up van mond van een paard	ECU		Regen		
00.41.10	Paarden in de regen	MCU		Regen		
00.41.14	Drinkend veulen bij moeder	MS		Regen, onweer		
00.41.23	Boom & wolken in beeld. Regenboog komt door	LS, timelapse		Onweer, vogels		

Wintersequentie

Tijdscode	Handeling in beeld	Cameravoering	Voice-over	Geluid (diegetisch)	Geluid (non-diegetisch)	Tekst (titels in beeld)
01.15.40	Groeiend ijs	CU, timelapse		Knisperend ijs	Muziek (DE WINTER IS IN AANTOCHT)	
01.15.48	Veulen	MCU	De veulens zien voor het eerst sneeuw		Muziek	
01.15.54	Paarden in sneeuw	MCU			Muziek	
01.15.57	Kudde paarden. Een loopt het ijs op	MLS	Iedereen in de kudde moet weer wennen aan dat harde water	Stappen op het ijs	Muziek	
01.16.06	Grazende paarden in de sneeuw	MLS		Springend veulen	Muziek	
01.16.09	Paarden steken bevroren sloot over	MLS		Krakend ijs	Muziek (blazers)	
01.16.20	Rietveld in de wind	MCU		Wind	Muziek	
01.16.25	Manen van paard	ECU		Wind		
01.16.28	Paarden in sneeuw & wind	MLS	Een Noordoosten wind voert koude lucht aan. De temperatuur wordt snel lager	Wind, hinnekende paarden		
01.16.35	Paarden staan dicht op elkaar	MS	Samen kun je veel meer hebben, weten de Konniks	Gehinnik, stampen		
01.16.40	Paarden staan dicht op elkaar	MCU	Ze gaan dichtbij elkaar staan & draaien hun kont naar de wind	Wind		
01.16.45	Manen van	ECU		Wind, vogels		

	paard met sneeuw erop			op achtergrond		
01.16.49	Paarden staan met kont naar de wind	MCU	De jongste & zwakste paarden mogen op de warmste plekken staan, midden in de groep	Wind, vogels op achtergrond		
01.16.55	Drinkende paarden	MCU		Wind		
01.16.59	Paarden in de sneeuw	MLS, pan naar rechts	Maar het zwarte veulen stapt uit die beschutting. Ze heeft honger & zoekt wat te eten. Dat is een slecht teken	Wind		
01.17.11	Close-up van zwarte veulen	ECU		Knabbelend paard, eenden		
01.17.21	Paarden met kont in de wind in sneeuw	MLS	Er is nu vrijwel niets te eten. De paarden teren op hun vetreserves.	Hinnekende paarden		
01.17.26	Zwarte veulen met drinkende moeder	MS	Ze heeft te weinig gegeten, dus te weinig reserves	Wind, kabbelend water		
01.17.30	Benen van zwarte veulen	ECU	Zo wordt het wel heel moeilijk om de harde winter door te komen	Wind		
01.17.33	Hoofd van veulen in beeld	ECU		Wind		
01.17.38	Paarden in de sneeuw	LS		Wind, hinnekende paarden		
01.17.43	Vos rent door de sneeuw	MS, pan naar links		Wind, vogels op achtergrond		
01.17.47	Buizerd in boom in de sneeuw	LS, pan naar rechts	Voor iedereen worden de jachtplekken schaars. De vos & de buizerd moeten steeds langer zoeken.	Wind, vogels op achtergrond		
01.17.54	Vos loopt door de sneeuw	MS, pan naar links & rechts	Onder de sneeuw zitten vast wel een paar veldmuizen verscholen, maar die zijn geen makkelijke prooi.	Wind, pletten van sneeuw		
01.18.06	Bevroren meertje	LS, timelapse	Het vriest hard	Schurende wind		
01.18.13	Paard zoekt naar eten onder de sneeuw	CU	Eten is er al nauwelijks meer. Drinken wordt ook steeds moeilijker.	Wind, gravend paard		
01.18.18	Drinkende paarden bij het ijs	ECU		Wind		
01.18.21	Veulen glijdt uit	MLS		Wind,		

	op het ijs			geschuif op het ijs		
01.18.28	Paarden in de verte in de sneeuw	ELS	De Konnikpaarden verlaten de open vlakte.	Wind		
01.18.32	Kudde paarden in de sneeuw	MS	Het gras is onbereikbaar geworden door de laag sneeuw en ijs.	Wind		
01.18.37	Paarden in sneeuw op de vlakte	ELS	Ze zoeken hun heil nu onder de beschutting van bomen en struiken	Wind		
01.18.44	Paarden in de verte in de sneeuw	ELS, trage pan naar links		Wind		
01.18.50	Van struik naar paarden in de verte	CU naar ELS met crane shot	Overal ligt de dood op de loer	Wind		
01.18.59	Groepje paarden in de sneeuw	LS	Water bevriest nu razendsnel & is gevaarlijk.	Wind, knarsen van de sneeuw		
01.19.05	Strompelend paard met bevroren been	MS, pan naar rechts	Het been is bevroren.	Wind, gestrompel door sneeuw		
01.19.09	Close-up van bevroren been	ECU	Daar is nu niets meer aan te doen.	Gestrompel door sneeuw		
01.19.18	Kudde paarden in de verte	ELS, pan naar rechts	Aansluiten bij de kudde is niet meer mogelijk. Zonder bescherming van de groep is de kans om te overleven klein.	Gestrompel door sneeuw, wind		
01.19.28	Riet wordt ondergesneeuwd	MS		Wind, vogels op achtergrond		
01.19.33	Edelherten in de sneeuw	MLS, pan naar rechts	De winter is meedogenloos. Het vriest, er waait een harde poolwind, het sneeuwt.	Stappen in de sneeuw		
01.19.40	Edelherten in de sneeuw	MLS, pan naar rechts	Iedereen wordt zwaar op de proef gesteld.	Stappen in de sneeuw, herten, vogel.		
01.19.47	Heck-runderen in de sneeuw	MS		Loeiende runderen, gans		
01.19.56	Knobbelzwanen in de sneeuw	LS	Alle dieren zijn weggetrokken uit de vlakte.	Vogels		
01.20.01	Knobbelzwanen in de sneeuw	MLS	Alleen de knobbelzwanen willen hun plek niet opgeven.	Wind		
01.20.07	Landschap vanuit lucht	ELS, pan naar rechts met drone		Krijgende vogel		

	gefilmd	gefilmd				
01.20.12	Lege boom vanuit lucht gefilmd	MS, tilt			Aansnijdende muziek (BERUSTING)	
01.20.17	Bevroren vlakke	LS, timelapse		Vogels	Aansnijdende muziek	
01.20.22	Edelherten in de mist	ELS	De bewolking trekt weg		Muziek wordt kalmer	
01.20.28	Zon komt door boven kale vlakke	ELS	De aarde straalt haar laatste warmte uit		Muziek	
01.20.33	Bomen en struiken in de sneeuw	LS	Het is de voorbode van een periode van Siberische kou		Muziek	
01.20.38	Grazende hinde in de sneeuw	MS	Sommige dieren kunnen de zware ontberingen van de winter niet aan		Muziek	
01.20.43	Hert gaat liggen in de sneeuw	LS	Sommige dieren kunnen de zware ontberingen van de winter niet aan		Muziek	
01.20.49	Paarden lopen in de verte	ELS	Met de grote wijsheid van hun instinct voelen ze dat ze het voorjaar niet zullen halen		Muziek	
01.20.54	Hert ligt in het grasveld	CU	En zoeken ze een plek om te sterven		Muziek	
01.21.01	Close-up van oor van het hert	ECU	Hoe verdrietig het verlies van het leven ook is		Muziek	
01.21.05	Close-up van oog van het hert	CU	De groep, de belangrijkste eenheid, overleeft.		Muziek	
01.21.12	Close-up van oog van het hert	ECU			Muziek	
01.21.21	Hert ligt opgerold in het veld	MCU, zoom-in			Muziek	
01.21.28	Shot van open veld	LS, pan naar rechts		Vogels	Muziek	
01.21.35	Meerkoeten in het water	MS	Op de plek waar het leven zo intens gevierd wordt, is de dood net zo belangrijk	Vogels in water	Muziek	
01.21.41	Rietstengel in de wind	CU			Muziek	
01.21.45	Boom in de verte in het licht	ELS, timelapse			Muziek	
01.22.04	Het hert is gestorven	CU, zoom-in			Muziek, viool & triangel	
01.22.09	Close-up van het oog dat	ECU, timelapse			Muziek, melancholisc	

	bevroest				h	
01.22.26	Boom vanaf de grond in beeld gebracht	MCU, timelapse, pan naar rechts			Muziek	

Eindsequentie

Tijds-code	Handeling in beeld	Cameravoering	Voice-over	Geluid (diegetisch)	Geluid (non-diegetisch)	Tekst (titels in beeld)
01.28.10	Zwarte veulen eet	MS	Je kunt nu eten wat je wilt	Vogels		
01.28.15	Volwassen paard	MS	De voedingswaarde is minimaal & je verbruikt meer vet dan je aanmaakt			
01.28.20	Volwassen paard	MS, pan naar links	Wat je er in de zomer hebt aan gegeten, bepaalt wat je in de winter kunt verliezen	Vogels		
01.28.25	Zwarte veulen drinkt bij moeder	CU	Moedersmelk is op. Met de komst van een heldere bitterkoude nacht nadert ook het einde	Wind		
01.28.33	Veulen stapt door het veld	MLS, fade naar zwart		Kraaiende vogel		
01.28.43	Paarden staan in verte in het veld	ELS			Trompet (DE DOOD VAN BLACKIE)	
01.28.48	Zwarte veulen is gestorven	CU			Trompet	
01.28.51	Close-up van gebit	ECU			Trompet	
01.28.54	Close-up van besneeuwde rug	ECU			Trompet	
01.28.57	Close-up van achterbenen	ECU			Trompet	
01.29.02	Paarden in de sneeuw	LS			Trompet	
01.29.09	Kudde staat bij elkaar	MLS	De familie treurt om het verlies van hun jong		Trompet	
01.29.15	Twee paarden bij elkaar	MS			Trompet	
01.29.19	Kudde loopt in verte door, dode veulen ligt op voorgrond	LS	Ze trekken verder, want alleen de sterkste zullen overleven			
01.29.26	Besneeuwde vlakke	LS, timelapse		Vogels	Trompet	
01.29.32	Roodborstje op een tak & vliegt	MS		Roodborstje	Trompet	

	weg					
01.29.41	Roodborstje in de sneeuw	CU		Roodborstje	Trompet	
01.29.47	Roodborstje bij dode veulen	MS	Een kleine vriend brengt een laatste groet	Roodborstje	Trompet	
01.29.52	Roodborstje op het dode veulen	CU, pan naar rechts		Roodborstje	Trompet	
01.30.02	Roodborstje vliegt weg	MLS, fade naar zwart		Roodborstje, gefladder	Trompet	
01.30.14	Zon komt op	LS, timelapse			Rustige muziek (DELENTEKEERT TERUG)	
01.30.18	Landschap, waarboven de zon doorbreekt	LS, timelapse	Er is altijd een nieuw begin		Rustige muziek	
01.30.25	Druppel valt van tak af	ECU	Altijd is er de volgende zonsopkomst. De volgende lente. De volgende generatie	Kabbelen d water	Rustige muziek	
01.30.30	Grote groep ganzen stijgt op	ELS		Gekrijs van ganzen, gefladder		
01.30.36	Vliegende ganzen	MS		Gekrijs van ganzen, gefladder	Rustige muziek	
01.30.40	Ijs smelt	ECU, timelapse		Druppelend water	Rustige muziek	
01.30.43	Ijs smelt van takjes af	ECU	Het licht keert terug & verwarmt de verkilde aarde	Geluid van smeltend ijs	Rustige muziek	
01.30.47	Smeltend ijs	ECU	Na een lange strenge winter		Rustige muziek	
01.30.50	Dauw op een blad	ECU, timelapse	begint het wiel van het leven weer op volle toeren te draaien		Rustige muziek	
01.30.56	Planten ontdooien en bewegen naar de zon	MCU, timelapse, zoom-in, pan naar links			Rustige muziek	
01.31.05	Paard loopt door beeld	CU			Rustige muziek	
01.31.09	Kop van vos in beeld	ECU			Rustige muziek	
01.31.12	Kop van Edelhert	ECU			Rustige muziek	
01.31.	Ganzen vliegen	MS, pan naar			Muziek	

16	over	links			bouwt op	
01.31. 21	Gans landt op het ijs	MS			Muziek bouwt op	
01.31. 26	Twee ganzen lopen op het ijs & zakken er doorheen	MS			Muziek bouwt op	
01.31. 30	Vier ganzen op het ijs, twee zakken er doorheen	MLS			Muziek bouwt op	
01.31. 35	Gans dompelt zichzelf onder	MCU			Muziek bouwt op	
01.31. 42	Sneeuw verdwijnt van landschap	ELS, timelapse			Muziek bouwt op	
01.31. 49	Vogels vliegen over het water	MS			Muziek bouwt op	
01.31. 53	Aalscholver zit op nest	CU			Muziek bouwt op	
01.31. 59	Twee jonge vossen spelen met elkaar	MS		Vogels	Muziek bouwt op	
01.32. 03	Bloemen komen tot bloei	MLS, timelapse			Muziek bouwt op	
01.32. 08	Hommel in hol	ECU			Muziek bouwt op	
01.32. 11	Hommel kruipt uit hol	ECU			Muziek bouwt op	
01.32. 16	Hommel van achterkant in beeld gebracht	MLS			Muziek bouwt op	
01.32. 18	Hommel is buiten zijn hol & vliegt weg	CU			Muziek bouwt op	
01.32. 23	Bloemen komen tot bloei in het veld	MCU, timelapse			Muziek bouwt op	
01.32. 25	Een bloem komt tot bloei	MCU, timelapse			Muziek bouwt op	
01.32. 28	Hommel zit op bloeiende bloem	CU, zoom-in			Muziek bouwt op	
01.32. 34	Onderwaterbeel den	MS, zoom-in			Muziek bouwt op	
01.32. 37	Onderwaterdiert je in beeld	MS			Muziek bouwt op	
01.32. 41	Onderwaterdiert je vangt een larve	MS			Muziek bouwt op	

01.32.45	Plant groeit omhoog	CU, timelapse			Muziek bouwt op	
01.32.48	Vogel zingt in het riet	CU		Vogel zingt	Muziek bouwt op	
01.32.53	Ijsvogel schiet het water in & komt met vis er weer uit	CU		Plonzend water	Muziek bouwt op	
01.32.59	Overzicht van het gebied en paarden	ELS, craneshot (met drone)	In het land dat de mens veroverde op de zee, in een tijd waar de natuur overal onder druk staat,		Muziek bouwt op	
01.33.09	Arend vliegt over & landt op een tak	CU, snelle pan naar rechts	toont ze hier haar ongekennde veerkracht & rijkdom		Muziek bouwt op	
01.33.18	Een 'still' van een kudde paarden	ELS	Er is een veulen geboren, dat in vrijheid leeft tussen honderdduizenden mensen		Muziek bouwt op	
01.33.21	Kudde paarden	MS	In het dichtstbevolkte land van Europa in <i>De Nieuwe Wildernis</i>		Muziek bouwt op	
01.33.26	Veulen ligt op de grond	ECU			Trompetgesc hal	
01.33.29	Oor van veulen in beeld	ECU			Trompetgesc hal	
01.33.32	Veulen ligt op de grond tussen andere paarden	CU			Trompetgesc hal	
01.33.37	Veulen kijkt omhoog	MS			Trompetgesc hal	
01.33.41	Oog van paard in beeld gebracht	ECU			Trompetgesc hal	
01.33.44	Vogels vliegen over	ELS, snelle pan naar links			Trompetgesc hal	
01.33.48	Veulen staat te kauwen	ECU, camera schokt op en neer			Trompetgesc hal	
01.33.55	Kudde paarden staan in de zon. Zon wordt alsmäär feller	MCU, fade naar wit			Trompet bouwt op naar hoogtepunt	

Tijdscode	Handeling in beeld	Cameravoering	Titels in beeld	Geluid (diegetisch)	Geluid (non-diegetisch)
01.34.13	Arend klein in beeld in zwart scherm	MS, fade naar zwart	De zeearend broedt weer in Nederland voor het eerst sinds de Middeleeuwen		Trompet bouwt op naar hoogtepunt
01.34.20	Rennende edelherten	MS, fade naar zwart	Nergens in Europ leven zoveel Edelherten samen		Trompet bouwt op

					naar hoogtepunt
01.34.28	Jagende vos op jonge ganzen	MS, fade naar zwart	De vos jaagt in <i>De Nieuwe Wildernis</i> overdag. Dat zie je nagenoeg nergens		Trompet bouwt op naar hoogtepunt
01.34.37	Zilverreigers op hun nest	MS, fade naar zwart	In 1978 vond de grote zilverreiger hier een broedplek. Inmiddels uitgegroeid tot een van de grootste kolonies van Noord-West Europa		Trompet bouwt op naar hoogtepunt
01.34.46	Konnikpaarden. Met twee stijgerende paarden	MS, fade naar zwart	In de Oostvaardersplassen woont de grootste kudde wilde paarden van Europa		Trompet bouwt op naar hoogtepunt